

GYŰJTŐ: KISS ZÓZSETA

GYŰJTÉS IDEJE: R. 1983

TART.: EGY MÁDRAGOSKÖNYV VIZSGÁLATA

21 lap, 4 fényképről - DUPLUM!

FÖLDRAJZI MUTATÓ: KISBADOM

SZAKMUTATÓ: XXII

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖZS

ATUEVETUE A NA-65/83 -AI TÉTELE ALÓL.

P:.....

S Z E M É L Y I L A P

a XXXI.Országos Néprajzi és Nelyjárési Gyűjtőpályázatra beküldött

pályamunkához

A pályázó neve és fogalkozása / tanulóknál osztálya is /: Kiss József ny.ált.isk.igazgató.

Tanulóknál az iskola neve és címe: -----

A beküldött pályamunka címe: Egy imádságos könyv vizsgálata.

A gyűjtés helye, / helység, megye /, ideje és egyéb körülményei :

Kisbajom községben az akkori ref.lelkésztől, Dóczy Józseftől kaptam egy imádságos könyvet / 1940 körül / s azt vizsgálva igyekeztem feldolgozni.

A pályamunkában felhasznált irodalmi forrásmunkák / amennyiben a pályamunkában nicsenek felhasználva:

Csak a pályamunkában jelzett könyvet használtam.

Az adatközlők / akiktől az anyagot a pályázó gyűjtötte / személyi adatai / név, életkor, foglalkozás, lakhely /, amennyiben a pályamunkában nicsenek feltüntetve:

Külön adatközlők nem voltak.

Részt vett-e a pályamunka valamilyen más / járási, tudományos, diákköri, diáknapi, iskolai, stb./ pályázaton ? Ha igen, milyen eredménnyel és melyiken ?

Nem vett részt.

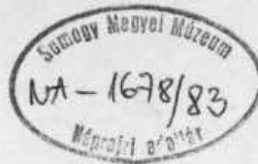
A pályázó további tervei / pályázati /: Egy parasztcsalád tárgyi felszerelése a háztartásban és a házkörűli munkákban. Kisparaszti gazdaságokban az évi takarmányozás.

Milyen központilag szervezett kérdőíves adatgyűjtésben vett részt a folyó évben ?

Nem vettem részt.

Kelt Pécs, 1983 július-augusztus

Aláírás: Kiss József
Pontos cím: 7633 Pécs
Szamuegy Tibor u. 1/B.I.6.

Egy imádságos könyv vizsgálata

Összeállította:

Kiss József

Kiss József
ny.ált.isk.igazgató

P É C S

Szamuely Tibor u. 1/B. I.6.

7633

Egy imádságos könyv vizsgálata

Amikor Dóczy József kisbajomi ref.lelkész 1940-ben nyugdíjba ment s Kaposvárra költözött, nem tudta magával vinni sok-sok könyvét így többek között néhányat nekem is ajándékozott. Ezeket annak idején eltettem s közel 40 esztendőn át egyik szekrényem alljában pihent. A közelmultban könyveim rendezgetése közben került elő. Először nem is sokat törődtem vele. Aztán ahogy nézegettem, azt vettem észre, hogy ez a könyv bizonycsak érték. No, már csak annak, aki ezekhez értő és ezekben a dolgokban járatos. Ekkor emlékeztem vissza, hogy ez az imádságos könyv még a mult században, de ennek a századnak az elején is a belsősomogyi református családoknál, főleg a módosabbaknál, a mestergerendán lévő nagybiblia és kalendárium mellett ott volt található. Ez a könyv egyes családoknál arra is szolgált, hogy ebbe jegyezzék fel a családi eseményeket, mint amilyenek a születések, keresztelések, konfirmációk, házasságkötések és halálozások voltak. Így azoknál a családoknál, kiknek ez a könyv egy-két emberöltőn keresztül meg volt - igen nagy gonddal őrizték -, egész családfák voltak találhatóak. Ezt a könyvet nevezték a " Szikszay féle imádságos könyvnek. "

A birtokomban lévő imádságos könyvbe nincs egyéb családról szóló bejegyzés, mint Dóczy József nagyapjának a neve ezzel: " Születtem Martz. 11-én 1818 évben. " Tudomásom szerint az ugyancsak Dóczy József nevű volt, aki ref.lelkészként működött a Tolna megyei Váralján, mert nekem ezt a könyvet ajándékozó - sokszor emlegette - Váralján született.

Mivel e könyvnek elején és végén több üres lap volt, így " Keresztelési Liturgia " cím alatt három változat van lejegyezve. Tartalmazza a fohászt, a keresztelési beszédet, majd ígérletét a keresztszülőknek, imádságot a keresztelendőért, a keresztelés ígét, végül az áldást. Később lejegyzek egy ilyen " liturgiát. "

A következő kézzel irt bejegyzés a " Házassági Liturgia ", mely-

nek itt csak egy bejegyzett változata van.

Az utolsó lapokon található: " Betegért való könyörgés, Ügyefo - gyottért, Ifjuért, Kisdedért való könyörgés." Ugyancsak kézzel van írva " Szárasság idején való imádság. " Ezt követi: " Halott feletti könyörgés szeretteik előtt. " Ezt még másik kettő kézzel írt bejegyzés is követi. Végezetül " UrvacSORAOSZTÁSKOR Akármelly időben " tartandó liturgia van lejegyezve : szereztetési igékkel, imádsággal, urvacSORAI beszéddel, majd az ~~ugy~~nevezett " Bérekesztéssel " és áldással.

A könyv bőrze van kötve s ma is jó állapotban van. Cím lapja szó - szerint az alábbi: " Közönséges Lelki Á L D O Z A T O K avagy az Istent imádó Sz. Gyülekezet I M Á D S Á G A I az elő - fordulni szokott alkal - matosságok szerént. K Ö Z - H A S Z N Á R A készítette, N É G Y S Z A - K A S Z B A N ki-is adta: S Z I K S Z A I G Y Ö R G Y a' debretzeni r. ekklésiának egyik prédikátora. Mostan pedig a' nyomtatásbéli hibák - tól meg-tisztítva, és némelly tsekelységekbe meg-változtatva ki-adat - tak S Z I K S Z A I J Ó ' S E F hajmáskéri prédikátor és a' fő tisz - teletű T U L A ' D U N A I S U P E R I N T E N D E N T I A asses - sora által. M Á S A D I K D A R A B Negyedik ki-adás. P E S T E N , Ns. Trattner János Tamás Költség. és Betűlivel. 1 8 2 1 . "

A kötet két részre osztható. Az első részében négy hétre s ezen belül napokra - de csak hétköznapokra - vannak imádságok. Minden nap - ra van reggeli és " dellyesti " imádság.

Minden imádság rövid bevezető fohással kezdődik, majd utána a fő vagy nagy imádság, melyet a " Mi Atyánk " követ s az ezt befejező áldás. Minden imádság utolsó szava az " Ámen " , az " ~~u~~gylegyen szó " .

Az egyes lapok - oldalak - utolsó szava a kor szokásának megfe - lelően a következő lap első szava. Így pontosan lehet tudni, hogy nincs-e tévedés és a könyvben a következő oldalnak kell lenni, vagy nem történt-e nyomtatásbéli tévedés.

Érdekes az egyes napok némely megjelölése. Pl. H É T F Ő N , te - hát az Ő betűn a két pont között van a vonás. Így írja a könyv, hogy

T S Ö T Ö R T Ö K Ö N .

Az imádságos könyv második részén a következő - a 179. oldalon olvasható :

" K Ö Z Ö N S É G E S L E L K I Á L D O Z A T O K . Negyedik szakasz Mellyben vagynak a' S Z E N T G Y Ű L E K E Z E T E K N E K rendkívül elő-fordulni szokott alkalmatosságok szerént való I M Á D S Á G A I .

A 181. oldalon ez áll:

" N E G Y E D I K S Z A K A S Z , mellyben vagynak A' S Z E N T G Y Ű L E K E Z E T N E K Rendkívül elő fordulni szokott alkalmatosságok szerént való I M Á D S Á G A I .

" I. K Ö Z Ö N S É G E S penitentiális imádságok." Ezekből található hat imádság, melyek egymásután római számokkal vannak jelölve.

A 202. oldalon olvasható :

" II. K Ű L Ö N Ö S penitentiális imádságok. I. Félelmes Környül - állásokban. " Itt is az látható, hogy a környül szóban az " Ű " így van jelölve: " Ú ", tehát a két pont között egy vonás is van. Ilyen imádság kettő található.

Itt látható a 207. oldalon " Az Istennek valamely itéletekor 's tsapásakor közönségesen. "

III. 211. oldalon: " P E S T I S B E N . II. Mikor a' Pestis el - kezdődik és észrevevődik valamely Hellyen. II. Mikor a' Pestiss, mind nagyobb-nagyobb erőt vészen. III. Mikor a' Pestis mind tovább-tovább tart, és pusztítt. IV. Mikor a Pestis meg - fordul és mind jobban-jobban szűnik. V. Háláadó Imádsága a' Gyülekezetnek, mikor a' Pestis egészen el - múlik."

A 228. oldalon IV. fejezet alatt olvasható:

" H A D A K O Z Á S I D E J É N . I. Mikor másutt valahol van véres hadakozás a' Keresztyének között. II. Pogány vagy más hitetlen ellenség miatt való félelemben. III. Pogány vagy más hi -

tetlen ellenségen való győzedelemkor. IV. Keresztán ellenségen való győzedelemkor. V. Mikor a' Had földünkön vagy on 's az ellenség fegyvere pusztít és rettegtet. VI. Háláadó Imádsága a' Gyülekezetnek, a' Békességnek helyreállításakor. VII. Mikor más Keresztán Országokban és Tartományokban a' véres hadakozásoknak véget vét a' jó Békesség: azért való Háláadása a' Gyülekezetnek. "

A 246. oldalon az V. fejezet alatt van:

" S Z Ű K S É G É S D R Á G A S Á G I D E J É N . I. Arra való méltó vóltunknak meg - esmérése, és annak el - fordításáért való esedezés. II. Az I S T E N Irgalmasságába ajánlja magát a' Gyülekezet, a' szükségnek és drágaságnak idején. III. Mikor az egy ideig tartó szükség után, az időnek járása jó reménységgel bíztat a' bőv aratás felől. IV. Midőn a' szükség és drágaság után bőv aratás következik. "

A 256. oldalon a VI. fejezet alatt:

" T Ű Z M I A T T V A L Ó K Ö Z Ö N S É G E S kárvallás - kor. I. Mikor Templom, Parókia, Oskola és sok ház meg - ég, kesergő és penitentszia - tartó Imádsága az olyan Gyülekezetnek. II. Mikor egy 's két esztendő múlva - is , közönséges Bőjtöt tart az olyan Gyülekezet, az I S T E N - nek engesztelésére és mikor még a tűz miatt való romlásnak szomorú nyomai látszanak. III. Mikor a' tűz miatt való nagy romlásoknak helyre állása után - is tartja, az esztendőnként való Bőjtöt, az olyan meglátogatott Gyülekezet. IV. Mikor két, három és több ház meg - ég, de azután a' tűz meg szűnik, el - óltatik. V. Mikor gyújtogató gonosztévők miatt gyakorta való gyulladások esnek. "

A 271. oldalon olvasható:

" F Ö L D - I N D Ű L Á S K O R . I. Mikor másutt valamely Város, vagy Tartomány, megromlik a' föld - indulás miatt. II. Isten előtt való siralma és esdeklése az olyan Gyülekezetnek, a' melly

a' föld indulásnak retteneteségei és veszedelmei között vagyon. III. Mikor a' föld - indulás, minden tetemes kár nélkül el - mégyen. "

283. oldal.

VIII. É G I - H Á B O R Ú K O R . I. Mikor nagy Vilámások és tsattogások vagynak. II. Mikor az égi - háború jég -essőt hoz, ' s a' azzal közönséges kárt okoz. III. Mikor az égi - háború, kár nélkül el - mulik.

291. oldalon:

" IX. V I Z N E K K Á R T T É V Ő Á A R A dásakor. I. Mikor olyan félelmes környül állások vagynak p.o. jég meg-tolulása ' s a' t. a' mellyek veszedelmes áradással fenyegetnek: a' szabadításért való esedezése az olyan Gyülekezetnek, a' melly ilyen félelmetes állapotban vagyon. II. Mikor a' félelmes környülállások el-háríttatnak, és az áradástól való félelem el - mulik. III. Mākor az árvíz ki - rohan, rémít, ront, pusztít, az a' miatt szenyvedő Gyülekezetnek penitentzia tartó és esdeklő Imádsága. IV. Mikor a' vizek meg - térnek, a' tsapás meg - szűnik, a' félelem el - mulik: háláadó Imádsága az olyan meg - menekedett Gyülekezetnek.

302. oldal.

" S Z Á R A Z S Á G I D E J É N . " Ilyen imádság hat található. VII. A' kívánatos és hasznos essőnek meg - nyeréséért való háláadása a' Gyülekezetnek.

XI. S O K É S K Á R O S E S S Ő Z É S I D E J É N .

315. oldal.

XII. A R A T Á S K O R . I. Mikor bőv és örvendetes az Aratás. II. Mikor szűk és szomorú az Aratás.

XIII. S Ő Ű R E T K O R .

XIV. T A V A S Z I K É S Ő H A V A Z Á S K O R .

323. oldal.

XV. K I R Á L Y I K O R O N Á Z Á S K O R . I. Brédikátzió e-

lött. II. Prédikátság után.

XVI. A' KIRÁLY NEVE - NAPJÁN

XVIII DIÉTAKOR

XVIII. A' LELKI - ESMÉRETBÉLI Szabadságért
val háláadásakor.

XIX. SZINODUSKOR

XX. VÁRMEGYE, VAGY KIRÁLYI - városbéli
magisztrátusnak meg - újjításakor.

XXI. KISSEBB HELYSÉGBÉLI bíró-tételkor.

XXII. TEMPLOM - SZENTELÉSKOR

346. oldal.

XXIII. KÜLÖMB - KÜLÖMB - FÉLE betegekért va -
ló imádságai. a' Gyülekezetnek. II. Mikor valamely Gyülekezetnek
Lelki - Pászora beteg, azért való Imádsága annak a' Gyülekezetnek.
III. Mikor valamely hasznos Oszlop - ember beteg, azért való Imád-
sága a' Gyülekezetnek. IV. Rendkívül való kínok és féjdalmak között
lévő betegért. VI. El - roskadt öregségben lévő betegért a' ki ma-
ga is kíván meg - oszlattatni. VII. Beteg Ifjúért. VIII. Beteg kis-
dedért, a' ki kínlódik, szorongattatik, és közelít a' halálhoz. IX.
Valami váratlan történetből meg - sebesítettett, és a' miatt halá-
los veszedelemben lévő betegért. X. Nehéz szülésben kínlódó Asszony-
ért. / Ilyen négy imádság van. / XI. Mikor a' szülésben kínlódó Assz-
zony Magzatjával együtt a' halál révéra jutott. XII. Elméjében há-
borgó nyomorúltért. / Ilyen van három. / XIII. Mikor valamely Ke -
resztyén bűnei miatt háborog, és csak nem kétségbe esik: azért való
imádsága a' Gyülekezetnek. XIV. Halálraitéltetett bűnösökért való
Imádsága a' Gyülekezetnek.

375. oldal.

XXIV. KÖZÖNSÉGES IMÁDSÁGAI A' Gyülekezet-
nek a' lekipasztornál bójelenődött betegekért. / Ilyen imádság hét
- 7 - található a könyvben.

Amint láthatjuk, nagyon sok alkalomra irt a szerző imádságot. Jól ismerte a mondatszerkesztés szabályait és az akkori szokásoknak megfelelően sok hosszú összetett vagy körmondattal lehet találkozni.

Most néhány olyanra szeretnék rámutatni, mely lényegesen eltér a mai helyesírási szabályzatunktól.

Először lássuk a névelőket. Az a névelőt minden esetben úgy jelzi, hogy az a mellé vonást tesz, mintha csak az lenne. Tehát így: a'. De az egy határozatlan névelőt mindenkor így írja: "eggy". A hálaadást következetesen "háládásnak" írja. A teljes helyett mindenkor "tellyes" olvasható. Sehol nem lehet találkozni a "cs" - vel, az mindenkor "ts". Pl. "tsak". Az igekötőket, ha az igék előtt vannak, soha nem írja össze az igével, hanem kötőjellel írja így: "el - fogyhatatlan, el - jöttünk, el - érkezik." Ugyanígy írja azt is, ha az igekötő az ige után áll. Pl. "pótolja - ki, fordítsd - el, láttassék - meg". Ezt a szót, melyet ma úgy mondjuk és írjuk, hogy szerint, ő mindenkor "szerént" - ként írja. Ha az is szót írja, minden esetben az előtte lévő szó után kötőjelet használ. Így "meg - is, Lelkedet - is, napot - is, azért - is, minket - is, stb. "

Az imádságokban a múlt időt szinte következetesen régmúlt - ban használja: "mondá, tevé, vevé, látá." A be igekötőt így használja: "bé - tevé, bé - menének, bé - fogadá, stb. "

Számtalan esetben a mai értelemben vett közös főnevet tulajdon főnévként használja: "Jóság, Böltesség, Irgalmasság, Kegyelmes, Felebarát, Békesség, Orca, Halál, stb. "

Nagyon gyakori, hogy a mai írásmód helyett szinte rendszeresen a hosszú őt, út használja a rövid ö, ü helyett. Ilyen a "küldj, jön, könyörülj, segítségül, részesül, stb. " szavakban.

A külön szavakat "külöm, külömbőség" néven írja le.

Melyek helyett "mellyek, mellyeket", olyan helyett "ollian" - t használ.

Sokszor a rövid o és u helyett hosszú " ó " -t, " ú " - ir.
Igy: " bődögságunk, nyúgovásunk, vólt. "

Nem egy esetben lehet találkozni olyan szavakkal, hogy ma már megtörtént a hangkivetés, de nála még élő és használatos. Pl. körülöttünk helyett " környülöttünk ", felül helyett " feljűl ", bőség helyett " bővség ".

De az alábbiak és hozzá hasonlók is bőven akadnak: szenvedő helyett " szenyvedő ", közölted helyett " közlötted ", reménykedni helyett " reményleni. "

Sokszor használja a valaha helyett a " vajha ", az ismerés helyett az " esmérés " kifejezést.

Az ilyen, olyan helyett " ilyen, olyan " szavak találhatók. Sőt helyett " söt ", eső helyett " eső " / felhőből hulló /. Üdösség helyett az " idvesség ", üdvöztető helyett " idvezítő ".

A mult idő egy t-je helyett gyakori a ~~tt~~, így jelölve: tétette helyett " tettette ". Gyakori szó nála az " imé "

Legtöbbször az i helyett e-t ir, mint az alábbi szavakban is. Iránt helyett " eránt " vagy az irányába helyett " erányába. " Sokszor elmarad nála a hosszú magánhangzót jelző ékezet vagy más magánhangzót ir. Pl. városunk helyett "várasunk ", helységünkönél így, hogy " helysegünk. "

Gyakori a kettős mássalhangzó a mai egy helyett, mint az a következő szavakban is olvasható: ujul helyett " ujjul ", tőlük helyett " töllük ".

A van igét nem használja, helyette a " vala ", reszketett helyett " reszketetett ", van helyett " vagyon ", fordítád helyett " fordétád ", " megvonád, szükségeltetés, aluvás, vagyunk helyett így, hogy " vagyánk. "

Legtöbb helyen így: távol = távoly, tészel = tészel, téssen = téssen, utján = után, kellemes = kellemetes, felül = feljűl, merünk = merészlünk, veszed = vésszed, hiába = híjába, rólunk = rollunk,

hagyj = hadj, ösvényében = össvényében, oltalom = ótatom, esütörtök = tsütörtök, kívánság = kéváság, elmulasztottuk = elulattuk, fertőtettük = feréztettük, vannak = vagynak, maguk = magok, hűtlen = hűség-telen, lelkiismeret = lelki esméret, hálátlanság = háládatlanság, megnyugtatlak = meg-myúgotlak, nálad = nállad, szószóló = szószolló, hűséges = hívseges, míg = miglen, leszünk = lészünk, új szív = ujj szív, irigység = irígység, egyéb = egyéb, szükség = szükség, jótevő - jól tévő, csümölcset = gyümötsét, kezdted = kezdted, hullat = hullajt, törlj = törölj, pusztulás = pusztulás, iránta = eránta, bölcs = bölts, célzás = tzélozás, össze = özve, villám = vilám, zár = zává, volna = vóna, vagyonaik - vagyonjaik, járok = járák, járok = járók, dícséret = dítséret, teher = tereh, evangélium = evagyéliom, stb.

Nagyon gazdag kifejezések olvashatók, melyekben nagyon sok a jelző. Ezáltal színes és gazdag az imádságok szövege. Ezekből jónéhányat igyekszek felsorolni. Így pl. léleknek vaksága; szíveknek meglágyítása; beszéded szerelmetessé tétele; az alázatosság béplántálása; előmenetelt jó-szándékainkban; szaporító jószágainkat és marháinkat; a hitben álhatatoskogyunk; lelki ellenségeink ellen paisunk; lelki kintset gyűjteni igyekeztvén; ha valami kedvetlenséget kell kostonunk; erősíts minket, drága igéddel biztatsd lelkünket; sok jó tétéményink által magunkat hasznossá tétessük; ne gerjedj haragra ellenünk; a te hatalmad fundálta a földet; a' Te óltalmazásodnak bátor-ságos rejtekiben; vidámitsad a' mi Lelkünket é' siralmaknak völgyében; részetess minket a' Te szükséges Kegyelmeidben; halgatunk fajtalan beszédeket; a mi bűneink többek a tenger fővenyeinél; sok állnőkságot tselekedtünk Te előtted; megáltalkodtunk a mi gonosz útjainkban; gyengébb tsapásokkal is próbáltál minket lágyítani; jobb és bal kezünk felől hullanak Jó - akaróink; siralomra fordul a mi nevetésünk; útálatosságainkal meg - feréztettük a' Te földedet; keserves ostort vettél elő mi ellenünk; egyik kezeden vessző vagyon - is; de a másik irgalmassággal tellyes; bánván, siratván porban és ha-

hamuban a mi bűneinket; ne busulásodban fedj minket ; ne haragodban ostorozz minket; gyótródó méggednek enyhítsd a mérgét; ne tarts minket siralmas kenyérrel és siralmas itallal; adj menedékhelyet a mi szorongattatáinkban; tisztíts meg a levegő eget a' dögletességtől; szí - vünket vigasztalásaiddal élesztette a setét fellegek között; ne engedj le - szállnionk a' halál árnyékának völgyébe; töltöd - el álnok - ságainknak vétkeit; a' mi bűneink többek voltak a' mi fejünknek hajszálinál; köszönjük, hogy a halálnak torkába nem estünk; a te kemény ostorodat tégyed hasznossá a' mi meg - térítettésünkre; szánd meg az emberi vért, a' melly ki - ontatik; add végét a pusztulásoknak, szorongattatásoknak és parantsolj békességet; ments meg az ellenség fegy - verétől, sartzolásától, ne engedj minket a kegyetlen ellenség torká - ba; verd meg a dühös ellenség kevéli táborát; a vezéreket oktasd és igazgassad, a' vitézkedőket erősítsd és bátorítsad, tanítsd kezeiket a viadalra, újjaiikat a hadakozásra; örülhessünk a földnek, mellyet szállásul rendeltél; szüntesd meg utszáinkon a' sirást és jajgá - tást; midőn félelem és rettegés emészt vala; építsd meg pusztulásin - kat, kötd - be sebeinket és tégy nyugodalmassá 's bátorságossá.

Pótd - ki kártvallásainket; gyomláld - ki szívünkből a' visz - százkodásnak, háborgásnak, irígységnek indulatait; meg - sokasítván mi rajtunk a' mi tápláltatásunkra, vidámításunkra és gyönyörködteté - sünkre való jókat; ki a' hollókat és minden madarakat el - tápláld, sokkal inkább gondot viselsz - é a' mi tápláltatásunkra; ne botsáss ártalmas hévséget, assályt, ragyát, szélvészt, jég essőt, pusztító férgeket; meg - szaggattyuk nem ruháinkat, hanem szíveinket; biztasd meg hathatós kegyelmeddel a' kételkedő és hanykolódó szíveket; a' te kemény látogatásodat magunkra vontunk; szűnjenek meg bosszanta - ni és ingerelni a' te haragodat; nemtelen hitván fiak vagyánk; ké - rünk, hogy a tiszta buza között konkoly ne légyen; melly szerént mi - nekünk útálatos és dohos bűnösöknek kedvezteél; nem öntötted ki ránk gerjedező haragodat; rettentsd meg a' meg - átkodott vakmerő bü -

nőöket; mi rossz Fijak sírva és jajgatva reménykedünk; eléged meg verettetésünket; vilámlásaidnak repdeső tűzei; takargass minket mindenféleféle viszontagságok, és veszedelmek között; nyisd fel a závárt, mely a' vizeket meg - rekesztette; légy továbbra - is minden veszélyek ellen; szorítsd vissza árkaiba a' széljel koborló és pusztító vizeket; szomorú a' mi szívünk; szükségét látánk magunk előtt; botsáss kívánatos és hasznos esszözéseket, újjítsd meg a' füveket, fákat, plántákat és vetéseket; vigasztald és örvendeztesd-meg a' mi szíveinket; ki szüld a harmatoknak tseppjét; kedves, x hasznos harmatokkal nedvesítsd-meg a mi határainkat; te adsz termékenységet-is, és kövérséget nagy jóvoltodból; lágyítsd-meg szántó- földjeinknek hantjait; megtekintetted szükségünket, fellegetek szerzettél, öszve gyűjtötted azokat a' mi fejünk felett; meg - is nyitottad azokat; ments meg a' levegő - égnek ártalmaitól; derítsd - fel a' homálba borúlt napot, botsássad reánk annak vidámító tündöklését és melegségét; nem békétlenkedünk a' Te Gondviselésednek igazgatása ellen; minekutána a szerűről kenyeret adtál a' mi eledelünkre, bort is adsz a' sajtoról a' mi italunkra és szívünknek meg - vidámítására; valamikor meg - ne - nehezedjék a' mi szívünk tobzódásnak és rémségnek miatta; ne adj nekünk téli napokat a' tavaszi napok helyébe; homályban és szövevényben-is igazat láthassunk, és a' jobb részre állhassanak; türéssel, vidámsággal viselkedhessünk minden terhet, a' mellyekviselésére világi állapotunk szerént hivattattunk; a' mi szívünk olyan Oltár legyen, a' mellyben a Te szeretetednek tüze, szüntelen égjen; tedd a beteg környűl forgozó orvosokat, hatásossá a' orvosságokat meg - könnyebbülésére és gyógyítására; enyhítsd fájdalmat, tégyed szenyvedhetőbbé betegségének napjait és éjszakáit, állítsd helyre elébbeni erejét és egészségét; kinek már végleg megfogyatkozván testi ereje, küld-el hozzá a' kívánatos szabadulást; kedvezz a' megszorodott Szüléknek a' Ő szerelmes kis gyermekök gyötrelmeinek meg - szünéséért; igazgassad és áldjad a' munkálkodó orvos kezeit; erősítsd a' nehéz szülésben lévő Anyát kinjai és

és fájdalmai között s tarts meg épségben a születendő Magzatot is életbe, egészségben; oszlasd - el szivéről a' háborgó gondolatkonak a fellegét; ne vond meg kegyelmedet, ki hasonlatossá lévén a háborgó tengerhez; ne rakj ránk annyi terhet, a' mennyit el nem viselheténk; irgalmazz annak, aki éjjal-nappal nyugtalankodék, okosság nélkül szól és tselekszik; kérünk, hogy ezt a' meg-repedezett nádat ne rontsd meg, ezt a füstölgő gyertya belet - is ne óltsad el; ne hadd el alunni az ő hiteket, eltsüggedni az ő reménységeket, el - fáradni békességes türeéseket; végy ki belőlök minden hánykódást, gőlelmet és retteget. "

Igy, visszagondolva az ez év áprilisában Kisbajomban elhunyt - nagyon szép kort, 90 évet meg ért, szinte teljes szellemi frissességbe és épségben - özv. Patak Ferencné / zsebi / szavait, kitől gyakorta hallottam jónéhány alábbi kifejezést. Ahogyan annak idején emlegette, nagyon szépen imádkozott reggeli könyörgésekkor a pap a templomba s ő azokra nagyon odafigyelt. Valószínűnek tartom, hogy megfigyelései alapján maradtak meg benne olyan szép kifejezések, melyeket ma már nem használnak a köznyelvben. Mintha nyelvezetünk vesztett volna szépségéből. Hiányoznak napjainkban azok a jelzők, hasonlatok, melyek szobé, szinesebbé, gazdagabbá teszik nyelvünket.

Amikor megszólal napjainkban egy faluban halálesetkor a harang s kétszer vagy háromszor szól röviden, azt mondják: meghalt valaki, nő vagy férfi. Lidi néni így emlegette: " Eszt is kicsöndétik, sok szenvedés után magához szólétotta az ur ! " Vagy msiknál: " Eszt se senveszti tovább a heptika / hektika, tudóbaj /, mögnyugszik maj' a sir mélyébe' ! " A hosszantártó betegségben lvőre emlegette: " Jót tönne vele az Isten, ha eccör má' mögszabadétaná a rá mért csapásoktu' ! " Ha valakit szerencsétlenség ért, volt rá szava, kifejezése: " Nem érdömöte mög, hogy kiigya a keserves pohárt és annyit szenvedgyön, mind Krisztusurunk a körösztfán ! " Ha egy másik embertársának az ereje fogyatkozott, gyakorta ugy emlegette, hogy : " Má' nem sokáig viszi, hiszön csak háni / hálni / jár bele a lélök ! " De így

is szólt szánakozva: " Nem tom / tudom / mit szó' hozzá szögény any-
nya, aki nagyon keserves kénok között nevéte fő' ekkorára és mast kel-
lett nek etthanni. / itthagyni / Ha a családot érte valami kár, így
szólt: " Nem is tudom, kihó forduljunk segödelömér', ki' tunna rajtunk
segéteni. "

De a hallottak megnyilvánultak fohászkozásaiban, jókívánságai-
ban is. Pl. ha valami, főleg gyermek tüszentett, mindjárt mondta :
" uramjézus segédd mög ! " Ha valaki volt náluk és haza kívánt menni,
kész volt az utrabocsájtó szó : " Isten híréve', segödelméve járgy ! "
Kenyérsütés után az első kenyér megszegésekor: " Vájjék ez a könyér
minnyájunk egészségére, testünknek gyarapodására " ! De ha valami új
gyümölcs került tavasszal az asztalra, mindjárt ott volt ugyancsak a
jókívánság : " Újság hasamba, beteség bokorba ! "E talán nem is az
ímádságok által hallott és elsajátított szövegből való, hanem valami
ősi, még a pogánykorból visszamaradt kívánság, mely vegyül a többi kí-
vánságokkal. Jónéhányszor lehetett hallani azt is, ha valakihez be-
ment a már szokásos jónapot kívánok helyett: " Békesség szjjon a ke-
tők házára ! "

Ellenben ha nagyon megharagudott valakire - ez ugyan nagyon
ritkán fordult elő nála - átkozódni is tudott. Egyszer valakire azt
mondta : Még hőtába se vögye be a főd " ! Máskor meg így szidott va-
lakit : " Száraggyon belé a lélsök ! " Ez alatt a tüdőt értette, mi-
vel gyakori volt a tüdővész és sokan csak fágytak, fogytak, míg a ha-
lál el nem vitte őket. Az is elég gyakori volt, hogy úgy szidott va-
lakit : " Törgye ki a nyvala " ! Egy éjszaka meglopták őket, ellop-
ták a baromfiaikat. Így szidta őket: " Mind a két szömét vájja ki a
holló, aki így csuffá tött benadunket ! " Máskor meg azt kívánta :
" Issé mög a hürtelen guta ! " vagy : " A guta szele issön bele ! "
De azt is hallottam tőle : " Légy balgataggá ! " Ezek az utóbbiak o-
lyan káromkodást vagy rosszkivánságot helyettesítők, mint pl. hogy a
rosseb ögye mög vagy a szópótlóként használt " izé ".

De fenti néhány rosszkivánság vagy átok sem volt más, mint a

nyelvi gazdagság bizonyos jele, mely ugyancsak eltűnőben, kiveszőben van, mely által nyelvünk szegényebbé válik.

Ezért tettem kísérletet fiatalok körében, hogy mennyire tudják, értik egyes régi szavaink jelentését, bizony jónéhányan akadtak, akik nem tudtak elfogadható magyarázatot adni.

E közel 200 éves imádságos könyvben nagyon sok olyan szó, kifejezés olvasható, mint a Károli Gáspár gönci prédikátor által lefodított és Vissolyban kinyomtatott Bibliában található, vagy a Szenci Molnár Albert által fódított zsoltárok.

Most lemásolok néhány imádságot a könyvből, hogy ezen kis írás teljesebb legyen.

" T S Ö T Ö R T Ö K Ö N reggeli imádság .

Óh ISTEN ! zoba mint nyomorult emberek, és méltatlan bűnösök vagyunk; mindazáltal bizodalommal járulunk Te hozzád: mivelhogy az Ur Jézus a' maga halála által meg-engeasztelt és könyörülő Atyánká tett Tégedet. Kérünk azért, ne fordítsd - el kegyelmes Országát mi tőlünk, ne tárd - bé füleidet a' mi kiáltásunk előtt, midőn Tégedet áldunk, dicsőítünk és segítségül hívünk, a' Jézus Krisztus Nevében. Ámen.

Óh Örökkévaló ISTEN ! kinek véghetetlen Hatalmasságedről, Böltsességedről, és Jóságégedről, minden Te munkáid bizonyosságot tésnek. A' Te Hatalmasságednek munkái az Egek, és azoknak minden seregei, a' föld és a' tenger, és azoknak minden tellyességei, a' Te Böltsességed szabótt szép módot és állandó rendet azok között, a' Te jóságod tart és táplál mindneket.

A' táplált minket - is mióta vagyunk, az adta-meg nekünk mind azokat a' jókat, a' mellyek nélkül szűkölködhettünk, a' mentett - meg minden gonoszoktól, mellyeknek eleitől fogva ki vólt tétette a' mi életünk. De kiváltképpen tsudálatossá teated mi hozzánk a' Te Irgal - masságednek gazdagságát abban, hogy nekünk e' nyomoruságos élet után, örök idvességet késsítettél, arra utnak nyitottál, és a' felől bizonyos reménységet nyújtottál a' Jézus Krisztusban.

Hálákat adunk Tenéked, Óh mi ISTENÜNK ! a' Te velünk közlött Jó -
völtodnak sokaságáért; hálákat adunk közelebb azért, hogy az elmúlt
éjjel-is, könyörültél mi rajtunk, és meg-tartottál minket. A' Te Gond-
viselésedbe ajánlottuk vala magunkat le-fektünkben, és imé gondot vi-
seltél mi reánk, tsendessé tette nyúgodalmunkat, megújulásunkra for-
dítottad aluvásunkat, és békeséges fel-viradást engedte minékünk;
mellyért legyen áldott a' Te Sz.Nevéd.

Óh könyörűlő Atyánk ! maradjon rajtunk a' Te jó kedved, ezen a'
napon-is; tartsa-meg a' mi életünket és egészségünket, vesérelje munká-
inkat és minden tselekedeteinket, küldjün áldást mi reánk, legyen se-
gítségül nékünk, és pótolja-ki e' máj napon-is a' minélkül szűkölkö-
dünk. Adjad, hogy e' máj napon-is, hivatalos munkáinkat, illendő se-
rényiséggel és vidámsággal folytathassuk, kereszteinket illendő tsen-
deséggel hordozhassuk, bűnös erőtlenséginket jobbíthassuk, tisztein-
ket tellyesíthessük, dolgainkat bóldog örömmel, előmenetellel tehessük
lelkünket testünket ártatlanságban meg-tarthassuk.

Mivel pedig számtalanul meg-esett már mi rajtunk, hogy meg-ron-
tottuk a' Te Törvényedet, elmúlattuk kötelességeinket, és assal a Te
áldásidra, és kegyelmeidre méltatlanokká tettük magunkat: kérünk hogy
a' Jézus Krisztusban ki-jelentett Irgalmasságodnak gazdagsága szerint,
engedd-el minden bűneinket, és vidámsad a' Te biztatásaiddal a' mi
bűn miatt rettező lelkünket. Asután pedig segítsd a' Te kegyelmeddel
a' mi lelki erőtlenségünket, vond el minden gonosztól a' mi szívünket
tégyed kedvessé és gyönyörűségessé nékünk a' jó tselekedeteket.

Ments-meg minket, Óh Uram ! a' léleknek vakságától, a' szívnek
meg-keményedésétől, a' Te beszédnek meg-útálásától, a' világhoz va-
ló rendeletlen ragasszkodástól, és minden gonosságtól. Világosítsd el-
lenben a mi elménket, légyítsd szívünket, tégyed szerímetesé nékünk
a' Te Beszédedet, esmértesd és éreztessd-meg velünk a' világi dolgoknak
híjábavalóságát, plántáld-bé és gyökereztesd meg-szívünkben, az aláza-
tosságnak, szelídségnek és atyafiúi szeretetnek indulatait, adjad hogy

kedvelhessük 's követnässük az igazságnak Utait, ne hagyj soha elfe-
lejtenuk a' jövendő ~~érett~~ életnek javait és gonoszait.

Óh nagy ISTEN ! kinek akaratodtól függenek mindenek Mennyen, és
a' földön, tégy bátorságosokká minket a' Te ISTENI őrizetedben, háríts
el mi tőlünk mindent a' mi kárt tehetne lelkünkben és testünkben, és
légy minékünk mindenünk mindenekben. Tekints kegyelemmel a' mi erőt -
lenségeinkre, ne vonj minket azokért ítéletre minden nyomorúságinkban,
kísérteteinkben, betegségeinkben, 's halálunkban, jelenjél-meg a' mi
segítségünkre.

Tégy jól, óh Irgalmas és Mindenható ISTEN ! minden emberekkel, a'
Te e' földön el-terjedett Népeddel, légy annak világossága és erős
tornya, szabadítója és vigasztalása. Tégy jól a' mi szegény Helysé -
günkel, ne küldj erre tsapást és büntetést, ne tégyed eszt haragodnak
és ítéletednek példájává, a' mint meg-érdemlené, sőt nagy irgalmasból
vedd körül est kegyes őltalmaddal, gazdagítsd áldásaiddal. Adj bőv
termést határainkon, békességet házainkban, előmenetelt kereskedéseink-
ben, és jó szándékainkban. Áld-meg a' mi fiainkat, leányinkat, atyánk-
fiai, tselédeinket, jó-akaróinkat és maradékainkat.

Vágesetre, a' Te atyai könyörületességedbe ajánljuk azokat-is, a'
kik nyomorúságok, kísértetek, lelki vagy testi szenvedések között
vagnak: vigasztaljad, segítsd azokat, adj nékik békességes tűrést,
fordítsd javokra a' kedvetlen dolgokat, és az alkalmas időben mu-
tasd meg nékik a' Te szabadításodat.

Igazgass mindnyájónkat a' Te kegyelmeddel, a' mi mostani életünk-
nek sok bajai. és vissontagságai között, készíts a' bölög halálra,
és tégy alkalmasakká a' Mennyeknek országára, a' Jézus Krisztus ál-
tal Amen. Mi A yánk 's a't.

Végyed kedvesen, óh mi ISTENünk a' mi mostani háladásainkat, fo-
gadd-el alázatos kérésinekt, és a' mint nekünk jönak látod, tellyesítsd
bé azokat: nem nézvén a' mi érdemtelen vóltunkat, hanem az Úr Jézus
érdemére tekintvén; kinek Te veled és a' Szent Lélekkel, légyen dít-
séree és ditsőség, mind örökké, Amen.

Ugyancsak lemásoltam szószerint egy másik imádságot is az alábbiakban.

" II. ISTEN előtt való siralma és eszéklése az olyan Gyülekezetnek, a' melly a' föld-indulásnak rettenetességei és veszedelmei között vagyon.

Óh ISTEN ! mi tévők légyünk, a' mi mostani rettenetes és siralmas állapotunkban ? Ugy nézzünk-é Tégedet, mint bosszuálló és engesztelhetetlen Bírót, a' ki minket, a' Te méltó haragodban, végképen el akarsz veszteni, a' mi el-múlt életünknek sok gonoszsáigiért ? Vagy úgy nézzünk-é Tégedet, mint meg-haragudott Atyát, a' ki igen meg-haragudtál mi reánk engedetlen Fiaidra, a' mi sok szófogatatlanságainkért, és ezért rendkívül való ostort vettél elő mi ellenünk.

Méltók vagyunk Uram ! méltók vagyunk arra-is, hogy minden könyörületesség nélkül el-veszess, és meg-eméssz minket, mint bosszuálló rettenetes Bírót: de nem vétenénk-é a' Te Irgalmasságodnak nagysága, és ígértidnek sokasága ellen, ha a' mi nagy nyomorúságunkban, egészen el-vetnénk a' Te benned való bizodalmat, és kétségbe esnénk.

Nem tselekszünk: sőt inkább a' mi nagy szorongattatásink között is a' mellyeket reánk küldöttél, félelemmel ugyan, de nem minden bizodalom nélkül nézünk Te reád, mint mi reánk igen meg-haragudott Atyánkra. Ha azért, a' nagyon meg-haragudott, és engedetlen gonosz Fiát keményen ostromozó Földi Atya-is, meg-engedi, hogy az ő rossz Fia, sirva és reménykedve jajgatva ő neki, és azzal az ő haragja nem ingereltetik, sőt lassan-lassan könyörületességre indíttatván, végre letessi a' vesszőt, mellyel azt nagyon meg-sanyargatta: sokkal inkább Te, óh véghetetlen Irgalmasságú Mennyei Atya ! engedj-neg, hogy mi, a' Te kemény ostromozásod alatt lévő rossz Fiak, reménykedjünk Tenéked, ne gerjedj azért nagyobb haragra mi ellenünk; sőt inkább a' mi sirásinkra és keserves jajgatásinkra, essék meg-rajtunk a' Te könyörülő Atyai szíved, meg-tekintvén a mi nagy szorongattatásunkat és veszedelmünket.

Édes Atyánk ! méltán tselekszel, akár melly keményen verst min-

a' Te haragodban: mert nem tiszteltünk, nem féltünk Tégedet mint A -
tyánkat, és sok intésid 's fenyegetésid után-is, vakmerőképen által
hógtuk a' Te parantsolataidat; jajj! jajj! nekünk mertvétkestünk. De
emlékezzél-meg a' Te haragodban, a' Te Irgalmasságodról; szánj-meg min-
ket: mert nagy a' mi nyomorúságunk, rettenetes a' mi szennyvedésünk,
Imé a' földingadoz a' mi lábunk alatt: melly miatt el-rémül a' mi szí-
vünk, el-hal a' mi lelkünk, szédelgünk futkosunk mindenfelé remegnek
omladoznak laó hajlékink, nints azokban sem éjjel, sem nappal semmi bá-
torságunk, elől és hátul, fejünk felett és lábunk alatt, mindenütt a'
halálnak rettentése vagyon.

Tekints-meg Uram ! mert gyötrelemben vagyunk, a' mi belső része-
ink el-epednek, el-fordult a' mi szívünk mi bennünk, nagy mint a' ten-
ger a' mi nyomorúságunk, és csak nem kétségbe esünk a' Te haragodnak
vesszeje miatt. Esedezünk, kiáltunk, reménykedünk, óh nagy Irgalmas-
ságu ISTEN ! könyörülő Atyánk ! eléged-meg verettetésünket, indulj
könyörületességre rettenetes fájdalominkon, hajolj hozzánk kegyelemre,
vedd-el rólunk az ostort, és ne szállj nekünk békességet.

Mikor pedig ekképen reménykedünk, az ÚR JÉZUSra nézünk, a' kiből
nekünk Atyánká lettél, a' ki a' Te bűn ellen-való haragodat, a' rette-
netes lelki és testi gyötrelmeket el-szenyvedte mi érettünk, és a' ki-
ért azt ígérted, hogy kegyelmes lésszel a' bűnösöknek. Engedj-meg ó é-
rette minékünk-is, bocsásd-meg álnokságainkat, és fordítsd vissza
hozzánk, atyai Irgalmasságodat.

Tselekedjed azt-is mi velünk, óh mi szabadításunknak ISTENE !
hogy minekutánna meg-szabadultunk: asszal köszönhessük-meg a' Te sza-
badításodat, hogy a' Te akarated szerént éljünk, tenéked mindenekben
engedelmeskedjünk, és meg-téréshez ódes Atyánk, e' mi keserves esdek-
lésünket, és a' mi nyögésink jussanak-fel Teelődbe, a' Jézus Krisztus
által. Ámen. "

Most lejegyzek egy kézzel irt imádságot azért, hogy mennyi benne
az azonoság és a különbség. Bár nem nagyon lehet ezt észrevenni, hi-
szen valószínű, hamarosan bejegyezték a kiadás után.

" Szárazság idején. "

" Felséges Ur Isten ! a ki azzal fenyegetted meg a' te régi népedet, hogy ha nem engedelmeskedél Te néked, olyanná teszed az eget az ő feje felett, mind a' vas, és a' földet mint az értz, az ő lábaik alatt, hogy az ég essőt ne adjon, és a' föld meg ne teremje az ő gyümölcstét. Mivel mi is engedetlenek voltunk Te hozzád, bé zártad a' mi fejünk felett is az eget, szárazságot és esőtleniséget küldöttél a' földre, és mi kik a' földből várjuk eledelünket, sohajtozunk, és tsüggedezünk.

Illyen szomorú állapotunkban a' Te irgalmasságodhoz fóllyamodunk óh mi Istenünk, és Te néked esedezünk, hogy a' mi bűnös és méltatlan voltunkról elfordítván a' te szemeidet, nyísd meg nekünk az eget, bocsás, ókivánatos, és hasznos essőzésőket, ujítsd a' füveket, fákat, plántákat, és vetéseket, vigasztld és örvezdessed meg a' mi sziveinket.

Meg sókasódott ugyan a' bűn mi közöttünk, de óly nagy joságos óly véghetetlen könyörületességű Isten vagy Te óh Uram ! hogy ez életben nem érdem szeránt fizetel, hanem a' gónószókkal is jót teszel, a' méltatlanokra is tekintesz, és essőt adsz nemcsak az igazaknak, hanem a' hamisaknak is. Ez a' Te nagy Joságod, és véghetetlen könyörületességed azért áldjon meg most minket és méltatlanokhoz, és tellyesítse bé a' mi ohajtásunkat a' Jezus Krisztus által Amen."

Egy halotti imádság az imádságos könyvből szószerint kimásolva.

" Halótti gyászra gyúltunk fel Atyánk, fájdalmas szivvel innepeljük ezt az órát, látván példába ezt az erős igazságot, hogy itt még a' jóknak is kik szeretetünk 's tiszteletünk édes tárgyai valának, leg bizonyóssabb örökségüktől fedé el ez a gyászos kópórsó.

Óh Isten ! ne vádóld a' könnyeket, melyekkel a kesergők öntözik e gyászos kopórsót; engedd meg, hadd meritődjék ki fájdalmuk a sirás által, hadd könnyebbedjék keblök, a' könny hullatások szabadon főjásával. Nyiss fel itt a' halál mindnyájunkra nézve a' halhatatlan ságnak szent főrrását, hadd merítsünk abból ily bánatos veszteségünk-

be vigasztalásnak élő vizét, hadd tanuljuk meg ezen kópórónán, hogy a' halál által nem veszjük el kedveseinket örökre, hanem a' jobb é - letre által szenderült igazakat ki nyílt karókkal fogadják ott fent angyalaid.

Igy taníts az igazság felől ma is hitet szerezni mi magunknak, - így taníts ebbe hittel élni és mikor útni fog nekünk is végső óránk, engedj akkor is hittel ki mulni a' Jézus Krisztus által Amen. "

Ez utóbbi kézzel bejegyzett imádság sok mindent elárul. Többek között azt is, hogy nyelvezete nem annyira színes és gazdag Szikszai Györgyé. Ezenkívül, bár elég sok a nyomtatásban a sajtóhiba annak el - lenére, hogy a sajtó alá rendező " a' nyomtatásbéli hibáktól meg - tisztítva " írja -, a kézzel írt imádságokban még az akkor elfogadott és használatban lévőknék is több a helyesírási hiba. Ennek két oka is lehet. Egyik, hogy annak idején az iskolában és a papneveldeben sem kívánták meg, vagy pedig a bejegyző kissé felületes volt. Mivel ezekre semmiféle támpont nem áll rendelkezésre, ma már nagyon nehéz lenne a teljes igazságot megállapítani.

Bizonyos, hogy ezen kis írásom, mivel nem vagyok kimondottan nyelvtudománnyal foglalkozó, magán viseli a hiányosságokat. Kellő ismeretek hiányában nem is tudtam teljességre törekedni. A feldolgozás módszerei és arányai sem felelhetnek meg a tudományos elvárásoknak. Nem is ezzel fogtam neki a munkának s végzem be. Célom inkább az volt, hogy rá irányítsam az illetékes hozzáértők figyelmét, milyen szellemi táplálékuk volt 100-150 esztendővel eselőtt nemcsak egyes gyülekezetek papjainak, hanem amint már említettem is, sok olyan családnak, ahol volt írni és olvasni tudó egyén, amikor még gyakoriak voltak az együtt élő nagy családok igazi patriarchális viszonyok között s a családfő, vagy a család valamelyik tagja levette a mestergerendáról a nagybiblia mellől est az imádságos könyvet s mintegy lelki megnyugtató vagy megnyugvás céljából ebből olvasott fel, hiszen jóformán minden alkalomra talált benne könyörgést, imádságot.

Az is bizonyos, hogy nagyon nehéz, nemegyszer keserves életük és munkájuk mellett azért ezek felolvasására is jutott idejük, mert nem vonta el semmi olyan, mely napjainkban felgyorsultá, nemegyszer zaklatottá teszi mindennapi életünket. Nekik ez jelentett gyakorta megnyugvást, vigasztalást akkor is, ha kissé jobban ment a soruk, de akkor is, ha megnehezedett a mindennapi életük.

Egyről azonban nem szabad elfeledkeznünk. Őseink voltak és az őseket tisztelni kell még akkor is, ha az általunk ma ismert életfelfogás, életmód nagyon megváltozott s különbözünk azokétól, kiknek már sirjaikat sem ismerjük s valahol a föld mélyén alusznak, csontjaik elporladtak. Nekünk azonban felbukkannak ismeretlenül is, mint nekem ezen kis írás közben nemegyszer megtörtént.

Pécs, 1983 július-augusztus

Kiss József

Kiss József

ny. ált. isk. igazgató.

P é c s

Szamuely Tibor u. 1/B. I.6.

7633

4 db fényváltott
melléklet.

23.

KÖZÖNSÉGES
LELKI
ÁLDOZATOK.

AVAGY
AZ ISTENT IMÁDÓ SZ. GYÜLEKEZET

IMÁDSÁGAI
AZ ELŐ-FORDÚLNI SZOKOTT
ALHALMATOSSÁGOK SZERÉNT.

KÖZ HASZONRA

HÉSZÍTETTE,
NÉGY SZAKASZBAN

KI-IS ADTA:

SZIKSZAI GYÖRGY

A'
DEBRETZENI R. EKKLÉSIÁNAK

EGYIK PRÉDIHÁTORA.

MOSTAN PEDIG

A' NYOMTATÁSBÉLI HIBÁTÓL MEG-TISZTÍT-
VA, ÉS NEMELLY TSEHELYSÉGERBE MEG-VALTOZ-
TATVA KI-ADATTAK

SZIKSZAI JÓSEF

HAJMÁSHÉRI PRÉDIHÁTOR, ÉS A' FŐ
TISZTELETŰ.

TÚL A' DUNAI SUPERINTENDENTIA:

ASSESSORÁ ALTAL.

MÁSODIK DARAB

NEGYEDIK KI-ADÁS.

PESTEN,

Ns. Trattner János Tamás Költség. és Betűivel.

1821.

a' halál árnyékának völgyén, a' boldog Örök életbe, a' Jézus Krisztus által. Amen. *Mi-Atyánk's a't.*

Mindenható vagy Te, óh ISTEN! azért mindent meg-adhatsz minékünk; véghetetlen Jóságú is vagy, azért hisszük, hogy meg-is akarsz adni nekünk mindent, valami hasznos és szükséges; Meg-is ígérted, hogy meg-halगतod, és be-teljesíted a' mi kérésinket; azért-is, bizodalommal várjuk a' Te áldasodat és segítségedet a' Jézus' Krisztus, Nevében. Amen.

P É N T E K E N

R E G G E L I I M Á D S Á G.

Óh Mennybéli ISTEN! A' mint Te mindenkor kész vagy minket meg-áldani, és mi velünk jól tenni: úgy szükség, hogy mi-is mindenkor készek légyünk Téged ditsérni, és Tenéked hálákat adni; és a' mint nekünk minden nap szükségünk vagyon a' Te áldásodra, és segítségedre: úgy kö-

te-

telességünknek esmérjük, hogy mindennap buzgó könyörgésekkel, és esedezésekkel járuljunk Te elődbe. El-jöttünk e' végre e' reggelnek idején-is, hogy ezen leg-méltóbb és leg-illendőbb kötelességinket tellyesítsük: vedd kedvesen azért ezt a' mi erőtlen igyekezetünket, fogadd-el a' mi háláadásinkat és esedezésinket, a' Jézus Krisztus' Nevében. Amen.

Felséges Úr ISTEN! Imádunk és ditsőítünk Tégedet, ki a' Te jelen léteddel be-töltöd az Eget és a' földet, mindeneket látsz és tudsz, mindenekkel bírsz, mindenekben a' Te akaratod szerint tselekeszel, meg-visgárod a' szívet-is, meg-próbárod a' veséket, hogy meg-fizess mindennek az ő tselekedetei szerint. Oh Uram! esmérsz Te minket-is, látod minden lépésinket, és minden útainkat jól tudod.

Aldott legy, óh el-fogyhatatlan kegyelmű Mennyei Atya! hogy mi velünk kegyelmesen bánasz, és sokképen jól tészol. A' Te Jóságod-

L 2

nak

II.

ISTEN előtt való siralma és esdeklése az olyan Gyülekezetnek, a' melly a' föld-indulásnak rettenetességei és veszedelmei között vagyon.

Óh ISTEN! mi tévők légyünk, a' mi mostani rettenetes és siralmas állapotunkban? Úgy nézzünk-é Tégedet, mint boszszuálló és engesztelhetetlen Bírót, a' ki minket, a' Te méltó haragodban, végképen el akarsz veszteni, a' mi el-múlt életünknek sok gonoszságiért? Vagy úgy nézzünk - é Tégedet, mint meg-haragudott Atyát, a' ki igen meg-haragudtál mi reánk engedetlen Fiadra, a' mi sok szófogatatlanságinkért, és azért rendkívül való ostort vettél elő mi ellenünk.

Méltók vagyunk Uram! méltók vagyunk arra-is, hogy minden könyörületesség nélkül el-vezzess, és meg-eméssz minket, mint boszszuálló rettenetes Bíró: de nem vétenék - é a' Te Irgalmasságodnak nagysága, és ígéretidnek sokasága

el-

ellen, ha a' mi nagy nyomorúságunkban, egészen el-vetnénk a' Te benned való bizodalmat, és kétségbe esnénk.

Nem tselekeszszük: sőt inkább a' mi nagy szorongattatásink között is a' mellyeket reánk küldöttél, félelemmel ugyan, de nem minden bizodalom nélkül nézünk Te reád, mint mi reánk igen meg-haragudott Atyánkra. Ha azért, a' nagyon meg-haragudott, és engedetlen gonosz Fiát keményen ostorozó Földi Atya-is, meg-engedi, hogy az ő rossz Fia, sírva és jajgatva reménykedjen ő néki, és azzal az ő haragja nem ingereltetik, sőt lassan-lassan könyörületességre indítatván, végre le-teszi a' veszszót, mellyel azt nagyon meg-sanyargatta: sokkal inkább Te, óh véghetetlen Irgalmasságú Mennyei Atya! engedd-meg, hogy mi, a' Te kemény ostorozásod alatt lévő rossz Fiak, reménykedjünk Tenéked, ne gerjedj azért nagyobb haragra mi ellentünk; sőt inkább a' mi sirásinkra és keserves jajgatásinkra, essék-meg rajtunk a' Te könyö-

hasaratlan feleletességel leízen arra
 vigyáeni - hogy ő az egy Istennek is mére,
 leiben és felelővel, mevelővel - arra vi-
 gyáru minden mind addig meg ő is az
 ő Hitéről, és Vallásáról piamos adhat.

Igyérséle magatokat ennek helyesítésére.
 Felv. Igyéru.

Imádkozunk ö érte Ur Isten ördölle
 való dnyá meg igérted s az

U. N. En Igyéret kerekelted az dnyának
 és a fjanak és a d. Lelknek nevelővel

Et mi Urunk Istenünk átja meg ezen
 küldetés nevelje fel öcs a maga igar ismé,
 vesiben és felelővel, felelővel öröme,
 dnyáment egyháznak helyesítésére, a
 mi Urunk Istenünk dnyáment címén.

A mi segedelmünk legyen az dnyának s az

Igyérségen új hárság!

Et az óra, melyben holtig tartó hűséges fogadatok egy,
 másnak, igen fontos oraja a ti földi életeteknek - és
 mostani lépezetnek, a sperens mint az jól meg
 gondolva, vagy gondatlanul tepritek, nagy be fo,
 lyasa van egész földi életeteknek boldogságán
 ra, vagy boldogtalanságára. - Fel is kell mind
 kettőtökrol tennem, hogy nem csak az a dnyá,
 jesi orson, melyet a böles Jeremio bölesen plan,
 talé be az emberek fivesében, hanem a hársági,
 gi élettel öfve köttetésben levi boldogságunk
 meg gondolása is, vezértette és lelkesítésse
 fiveseket, midon a hársági életre magato,
 hat elhatározásod; és az lelkesítés moze is ése,
 kes, midon a Vallás fene kösele által öfveket,
 serven egymásnak nem csak kesse, hanem
 fives is adtatok. De azimba, nem ezen óra,
 nem a ti-

nem a ti-
 6

22. 19

P:.....

LA-1678/83
Néprajzi arató

RISPL-RÓNAI MŰZÉUM
65-83
Káchovia

S Z E M É L Y I L A P

a XXXI.Országos Néprajzi és Nelvjárási Gyűjtőpályázatra beküldött
pályamunkához

A pályázó neve és fogalkozása / tanulóknál osztálya is /: Kiss József
ny.ált.isk.igazgató.

Tanulóknál az iskola neve és címe: -----

A beküldött pályamunka címe: Egy imádságos könyv vizsgálata.

A gyűjtés helye, / helység, megye /, ideje és egyéb körülményei :

Kisbajom községben az akkori ref.lelkésztől, Dóczy Józseftől kaptam
egy imádságos könyvet / 1940 körül / s azt vizsgálva igyekeztem fel-
dolgozni.

A pályamunkában felhasznált irodalmi forrásmunkák / amennyiben a pá-
lyamunkában nincsenek felhasználva:

Csak a pályamunkában jelzett könyvet használtam.

Az adatközlők / akiktől az anyagot a pályázó gyűjtötte / személyi a-
datai / név, életkor, foglalkozás, lakhely /, amennyiben a pálya -
munkában nincsenek feltüntetve:

Külön adatközlők nem voltak.

Részt vett-e a pályamunka valamilyen más / járási, tudományos, diák-
köri, diáknapi, iskolai, stb./ pályázaton? Ha igen, milyen eredmén-
nyel és melyiken?

Nem vett részt.

A pályázó további tervei / pályázati /: Egy parasztesalád tárgyi fel-
szerelése a háztartásban és a házkörüli munkákban. Kisparaszti gazda-
ságokban az évi takarmányozás.

Milyen központilag szervezett kérdőíves adatgyűjtésben vett részt a
folyó évben?

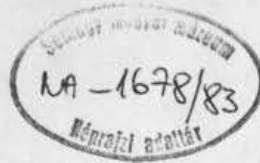
Nem vettem részt.

Kelt Pécs, 1983 július-augusztus

Kiss József
Aláírás: Kiss József

Pontos cím: 7633 Pécs

Szamuely Tibor u. 1/B.I.6.

Egy imádságos könyv vizsgálata

Összeállította:

Kiss József

Kiss József
ny.ált.isk.igazgató

P É C S

Szamuely Tibor u. 1/B. I.6.

7633

Egy imádságos könyv vizsgálata

Amikor Dóczy József kisbajomi ref.lelkész 1940-ben nyugdíjba ment s Kaposvárra költözött, nem tudta magával vinni sok-sok könyvét így többek között néhányat nekem is ajándékozott. Ezeket annak idején eltettem s közel 40 esztendőn át egyik szekrényem alljában pihent. A közelmultban könyveim rendezgetése közben került elő. Először nem is sokat törődtem vele. Aztán ahogy nézegettem, azt vettem észre, hogy ez a könyv bizonycsak érték. No, már csak annak, aki ezekhez értő és ezekben a dolgokban járatos. Ekkor emlékeztem vissza, hogy ez az imádságos könyv még a mult században, de ennek a századnak az elején is a belsősomogyi református családoknál, főleg a módosabbaknál, a mestergerendán lévő nagybiblia és kalendárium mellett ott volt található. Ez a könyv egyes családoknál arra is szolgált, hogy ebbe jegyezzék fel a családi eseményeket, mint amilyenek a születések, keresztelések, konfirmációk, házasságkötések és halálozások voltak. Így azoknál a családoknál, kiknek ez a könyv egy-két emberöltőn keresztül meg volt - igen nagy gonddal őrizték -, egész családfák voltak találhatóak. Ezt a könyvet nevezték a " Szikszay féle imádságos könyvnek. "

A birtokomban lévő imádságos könyvbe nincs egyéb családról szóló bejegyzés, mint Dóczy József nagyapjának a neve ezzel: " Születtem Martz. 11-én 1818 évben. " Tudomásom szerint az ugyancsak Dóczy József nevű volt, aki ref.lekészként működött a Tolna megyei Váralján, mert nekem ezt a könyvet ajándékozó - sokszor emlegette - Váralján született.

Mivel e könyvnek elején és végén több üres lap volt, így " Keresztelési Liturgia " cim alatt három változat van lejegyezve. Tartalmazza a fohászt, a keresztelési beszédet, majd ígétét a keresztszülőknek, imádságot a keresztelendőért, a keresztelés ígétit, végül az áldást. Később lejegyezek egy ilyen " liturgiát. "

A következő kézzel irt bejegyzés a " Házassági Liturgia ", mely-

nek itt csak egy bejegyzett változata van.

Az utolsó lapkon található: " Betegért való könyörgés, Ügyefo - gyottért, Ifjuért, Kisdedért való könyörgés." Ugyancsak kézzel van írva " Szárasság idején való imádság. " Ezt követi: " Halott feletti könyörgés szereteteik előtt. " Ezt még másik kettő kézzel írt bejegyzés is követi. Végezetül " Urvacsoraosztáskor Akármelly időben " tartandó liturgia van lejegyezve : szereztetési igékkel, imádsággal, urvacsorai beszéddel, majd az ~~ugy~~nevezett " Bérekesztéssel " és áldással.

A könyv bőrbe van kötve s ma is jó állapotban van. Cím lapja szó - szerint az alábbi: " Közönséges Lelki Á L D O Z A T O K avagy az Istent imádó Sz. Gyülekezet I M Á D S Á G A I az elő - fordulni szokott alkal - matosságok szerént. K Ö Z É H A S Z N Á R A készítette, N É G Y S Z A - K A S Z B A N ki-is adta: S Z I K S Z A I G Y Ö R G Y a' debretzeni r. ekklésiának egyik prédikátora. Mostan pedig a' nyomtatásbéli hibák - tól meg-tisztítva, és némelly tsekelységekbe meg-változtatva ki-adat - tak S Z I K S Z A I J Ó ' S E F hajmáskéri prédikátor és a' fő tisz - teletű T U L A ' D U N A I S U P E R I N T E N D E N T I A asses - sora által. M Á S A D I K D A R A B Negyedik ki-adás. P E S T E N ,
Ns. Trattner János Tamás Költség. és Betűivel. 1 8 2 1 . "

A kötet két részre osztható. Az első részében négy hétre s ezen belül napokra - de csak hétköznapokra - vannak imádságok. Minden nap - ra van reggeli és " dellyesti " imádság.

Minden imádság rövid bevezető fohással kezdődik, majd utána a fő vagy nagy imádság, melyet a " Mi Atyánk " követ s az ezt befejező áldás. Minden imádság utolsó szava az " Ámen " , az " ~~ugy~~legyen szó " .

Az egyes lapok - oldalak - utolsó szava a kor szokásának megfe - lelően a következő lap első szava. Így pontosan lehet tudni, hogy nincs-e tévedés és a könyvben a következő oldalnak kell lenni, vagy nem történt-e nyomtatásbéli tévedés.

Érdekes az egyes napok némely megjelölése. Pl. H É T F Ő N , te - hát az Ő betűn a két pont között van a vonás. Így írja a könyv, hogy

T S Ö T Ö R T Ö K Ö N .

Az imádságos könyv második részén a következő - a 179. oldalon olvasható :

" K Ö Z Ö N S É G E S L E L K I Á L D O Z A T O K . Negyedik szakasz Mellyben vagynak a' S Z E N T G Y Ü L E K E Z E T E K N E K rendkívül elő-fordúlni szokott alkalmatosságok szerént való I M Á D S Á G A I .

A 181.oldalon ez áll:

" N E G Y E D I K S Z A K A S Z , mellyben vagynak A' S Z E N T G Y Ü L E K E Z E T N E K Rendkívül elő fordulni szokott alkalmatosságok szerént való I M Á D S Á G A I .

" I. K Ö Z Ö N S É G E S penitentiális imádságok." Ezekből található hat imádság, melyek egymásután római számokkal vannak jelölve.

A 202. oldalon olvasható :

" II. K Ü L Ö N Ö S penitentiális imádságok. I. Félelmes Környül - állásokban. " Itt is az látható, hogy a környül szóban az " ü " így van jelölve: " Ű ", tehát a két pont között egy vonás is van. Ilyen imádság kettő található.

Itt látható a 207.oldalon " Az Istennek valamelly itéletekor 's tsapásakor közönségesen. "

III. 211.oldalon: " P E S T I S B E N . II. Mikor a' Pestis el - kezdődik és észrevevődik valamelly Hellyen. II. Mikor a' Pestiss, mind nagyobb-nagyobb erőt vészen. III. Mikor a' Pestis mind tovább-tovább tart, és pusztítt. IV. Mikor a Pestis meg - fordúl és mind jobban-jobban szűnik. V. Háláadó Imádsága a' Gyülekezetnek, mikor a' Pestis egészen el - múlik."

A 228.oldalon IV.fejezet alatt olvasható:

" H A D A K O Z Á S I D E J É N . I. Mikor másutt valahol van véres hadakozás a' Keresztyének között. II. Pogány vagy más hitetlen ellenség miatt való félelemben. III. Pogány vagy más hi -

tetlen ellenségem való győzedelemkor. IV. Keresztán ellenségem való győzedelemkor. V. Mikor a' Had földünkön vagy on 's az ellenség fegyvere pusztít és rettegtet. VI. Háláadó Imádsága a' Gyülekezetnek, a' Békességnek helyreállításakor. VII. Mikor más Keresztán Országokban és Tartományokban a' véres hadakozásoknak véget vét a' jó Békesség: azért való Háláadása a' Gyülekezetnek. "

A 246. oldalon az V. fejezet alatt van:

" S Z Ü K S É G É S D R Á G A S Á G I D E J É N . I. Arra való méltó vóltunknak meg - esmérése, és annak el - fordításáért való esedezés. II. Az I S T E N Irgalmasságában ajánlja magát a' Gyülekezet, a' szükségnek és drágaságnak idején. III. Mikor az egy ideig tartó szükség után, az időnek járása jó reménységgel biztat a' bőv aratás felől. IV. Midőn a' szükség és drágaság után bőv aratás következik. "

A 256. oldalon a VI. fejezet alatt:

" T Ű Z M I A T T V A L Ó K Ö Z Ö N S É G E S kárvallás - kor. I. Mikor Templom, Parókia, Oskola és sok ház meg - ég, kesergő és penitencia - tartó Imádsága az olyan Gyülekezetnek. II. Mikor egy 's két esztendő múlva - is , közönséges Bőjtöt tart az olyan Gyülekezet, az I S T E N - nek engesztelésére és mikor még a tűz miatt való romlásnak szomorú nyomai látszanak. III. Mikor a' tűz miatt való nagy romlásoknak helyre állása után - is tartja, az esztendőnként való Bőjtöt, az olyan meglátogatott Gyülekezet. IV. Mikor két, három és több ház meg - ég, de azután a' tűz meg szűnik, el - óltatik. V. Mikor gyújtogató gonosztévők miatt gyakorta való gyulladások esnek. "

A 271. oldalon olvasható:

" F Ö L D - I N D Ű L Á S K O R . I. Mikor másutt valamely Város, vagy Tartomány, megromlik a' föld - indulás miatt. II. Isten előtt való siralma és esdeklése az olyan Gyülekezetnek, a' melly

a' föld indulásnak retteneteségei és veszedelmei között vagyon. III. Mikor a' föld - indulás, minden tetemes kár nélkül el - mégyen. " 283. oldal.

VIII. É G I - H Á B O R Ú K O R . I. Mikor nagy Vilámások és tsattogások vagynak. II. Mikor az égi - háború jég -essőt hoz, ' s a' azzal közönséges kárt okoz. III. Mikor az égi - háború, kár nélkül el - múlik.

291. oldalon:

" IX. V I Z N E K K Á R T T É V Ő Á A R A dásakor. I. Mikor olyan félelmes környül állások vagynak p.o. jég meg-tolulása ' s a' t. a' mellyek veszedelmes áradással fenyegetnek: a' szabadításért való esedezése az olyan Gyülekezetnek, a' melly ilyen félelmetes állapotban vagyon. II. Mikor a' félelmes környülállások el-háríttatnak, és az áradástól való félelem el - múlik. III. Mikor az árvíz ki - rohan, rémít, ront, pusztít, az a' miatt szenyvedő Gyülekezetnek penitencia tartó és esdeklő Imádsága. IV. Mikor a' vizek meg - térnek, a' tsapás meg - szűnik, a' félelem el - múlik: háláadó Imádsága az olyan meg - menekedett Gyülekezetnek.

302. oldal.

" S Z Á R A Z S Á G I D E J É N . " Ilyen imádság hat található. VII. A' kívánatos és hasznos essőnek meg - nyeréséért való háláadása a' Gyülekezetnek.

XI. S O K É S K Á R O S E S S Ő Z É S I D E J É N .
315. oldal.

XII. A R A T Á S K O R . I. Mikor bőv és örvendetes az Aratás. II. Mikor szük és szomorú az Aratás.

XIII. S Ő Ü R E T K O R .

XIV. T A V A S Z I K É S Ő H A V A Z Á S K O R .

323. oldal.

XV. K I R Á L Y I K O R O N Á Z Á S K O R . I. Drédikátzió e-

lött. II. Prédikátzió után.

XVI. A' K I R Á L Y N E V E - N A P J Á N

XVIII. D I É T A K O R

XVIII. A' L E L K I - E S M É R E T B É L I Szabadságért
val háláadásakor.

XIX. S Z I N O D U S K O R

XX. V Á R M E G Y E , V A G Y K I R Á L Y I - városbéli
magisztrátusnak meg - újjításakor.

XXI. K I S S E B B H E L Y S É G B É L I bíró-tételkor.

XXII. T E M P L O M - S Z E N T E L É S K O R

346.oldal.

XXIII. K Ü L Ö M B - K Ü L Ö M B - F É L E betegekért va -
ló imádságai a' Gyülekezetnek. II. Mikor valamely Gyülekezetnek
Lelki - Pászora beteg, azért való Imádsága annak a' Gyülekezetnek.
III. Mikor valamely hasznos Oszlop - ember beteg, azért való Imád-
sága a' Gyülekezetnek. IV. Rendkívül való kí^lok és féjdalmak között
lévő betegért. VI. El - roskadt öregségben lévő betegért a' ki ma-
ga is kíván meg - oszlattatni. VII. Beteg Ifjúért. VIII. Beteg kis-
dedért, a' ki kínlódik, szorongattatik, és közelít a' halálhoz. IX.
Valami váratlan történetből meg - sebesítettett, és a' miatt halá-
los veszedelemben lévő betegért. X. Nehéz szülésben kínlódó Asszony-
ért. / Ilyen négy imádság van. / XI. Mikor a' szülésben kínlódó Asz-
szony Magzatjával együtt a' halál révéra jutott. XII. Elméjében há-
borgó nyomorúltért. / Ilyen van három. / XIII. Mikor valamely Ke -
resztyén bűnei miatt háborog, és csak nem kétségbe esik: azért való
imádsága a' Gyülekezetnek. XIV. Halálraiteltetett bűnösökért való
Imádsága a' Gyülekezetnek.

375.oldal.

XXIV. K Ö Z Ö N S É G E S I M Á D S Á G A I A' Gyülekezet-
nek a' lelkipásztornál b^jjelenődött betegekért. / Ilyen imádság hét
- 7 - található a könyvben.

Amint láthatjuk, nagyon sok alkalomra irt a szerző imádságot. Jól ismerte a mondatszerkesztés szabályait és az akkori szokásoknak megfelelően sok hosszú összetett vagy körmonddal lehet találkozni.

Most néhány olyanra szeretnék rámutatni, mely lényegesen eltér a mai helyesírási szabályzatunktól.

Először lássuk a névelőket. Az a névelőt minden esetben úgy jelzi, hogy az a mellé vonást tesz, mintha csak az lenne. Tehát így: a' . De az egy határozatlan névelőt mindenkor így írja: "eggy ". A hálaadást következetesen " hálaadásnak " írja. A teljes helyett mindenkor " tellyes " olvasható. Sehol nem lehet találkozni a " cs " - vel, az mindenkor " ts ". Pl. " tsak ". Az igekötőket, ha az igék előtt vannak, soha nem írja össze az igével, hanem kötőjellel írja így : " el - fogyhatatlan, el - jöttünk, el - érkezik." Ugyanigy írja azt is, ha az igekötő az ige után áll. Pl. " pótolja - ki, fordítsd - el, láttassék - meg ". Ezt a szót, melyet ma úgy mondjuk és írjuk, hogy szerint, ő mindenkor " szerént " - ként írja. Ha az is szót írja, minden esetben az előtte lévő szó után kötőjelet használ. Így " meg - is, Lelkedet - is, napot - is, azért - is, minket - is, stb. "

Az imádságokban a mult időt szinte következetesen régmult - ban használja: " mondá, tevé, vevé, látá. " A be igekötőt így használja: " bé - tevé, bé - menének, bé - fogadá, stb. "

Számtalan esetben a mai értelemben vett közös főnevet tulajdon főnévként használja: " Jóság, Böltesség, Irgalmasság, Kegyelmes, Felebarát, Békesség, Orcza, Halál, stb. "

Nagyon gyakori, hogy a mai írásmód helyett szinte rendszeresen a hosszú őt, űt használja a rövid ö, ü helyett. Ilyen a " küldj, jön, könyörülj, segítségül, részesül, stb. " szavakban.

A külön szavakat " külöm, külömség " néven írja le.

Melyek helyett " mellyek, mellyeket ", olyan helyett " ollyan "- t használ.

Sokszor a rövid o és u helyett hosszú " ó " -t, " ú " - ir.
Igy: " bóldogságunk, nyúgovásunk, vólt. "

Nem egy esetben lehet találkozni olyan szavakkal, hogy ma már megtörtént a hangkivetés, de nála még élő és használatos. Pl. körülöttünk helyett " környülöttünk ", felül helyett " feljűl ", bőség helyett " bővség ".

De az alábbiak és hozzá hasonlóak is bőven akadnak: szenvedő helyett " szenyvedő ", közölted helyett " közlötted ", reménykedni helyett " reményleni. "

Sokszor használja a valaha helyett a " vajha ", az ismerés helyett az " esmérés " kifejezést.

Az ilyen, olyan helyett " illyen, ollyan " szavak találhatók. Sőt helyett " söt ", eső helyett " eső " / felhőből hulló /. Üdösség helyett az " idvesség ", üdvözítő helyett " idvezítő ".

A mult idő egy t-je helyett gyakori a **tt**, így jelölve: tette helyett " tettette ". Gyakori szó nála az " imé "

Legtöbbször az i helyett e-t ir, mint az alábbi szavakban is. Iránt helyett " eránt " vagy az irányába helyett " erányába. " Sokszor elmarad nála a hosszú magánhangzót jelző ékezet vagy más magánhangzót ir. Pl. városunk helyett "várasunk ", helységünkénél így, hogy " helysegünk. "

Gyakori a kettős mássalhangzó a mai egy helyett, mint az a következő szavakban is olvasható: ujul helyett " újjul ", tőlük helyett " töllük ".

A van ígét nam használja, helyette a " vala ", reszketett helyett " reszketetett ", van helyett " vagyon ", fordítád helyett " fordétád ", " megvonád, szükségeltetés, aluvás, vagyunk helyett így, hogy " vagyánk. "

Legtöbb helyen így: távol = távoly, teszel = tészel, teszen = tészén, utján = után, kellemes = kellemetes, felül =+ feljül, merünk = merészlünk, veszed = vészed, hiába = híjába, rólunk = rollunk,

hagyj = hadj, ösvényében = össvényében, oltalom = óltatom, esütörtök = tsütörtök, kívánság = kévásság, elmulasztottuk = elülattuk, fertőtettük = feréztettük, vannak = vagynak, maguk = magok, hűtlen = hűség-telen, lelkiismeret = lelki esméret, hálátlanság = háládatlanság, megnyugtatlak = meg-myúgotlak, nálad = nállad, szószóló = szószolló, hűséges = hív séges, míg = miglen, leszünk = lészünk, új szív = ujj szív, irigység = irígység, egyéb = egyéb, szükség = szükség, jótevő - jól tévő, csümölcsét = gyümötsét, kezdted = kezdted, hullat = hullajt, tőtölj = törölj, pusztulás = pusztulás, iránta = eránta, bölcs = bölts, célzás = tzélozás, össze = öszve, villám = vílám, zár = zává, volna = vóna, vagyonaik - vagyonjaik, járok = járák, járok = járók, dícséret = dítséret, teher = tereh, evangélium = evagyéliom, stb.

Nagyon gazdag kifejezések olvashatók, melyekben nagyon sok a jelző. Ezáltal színes és gazdag az imádságok szövege. Ezekből jónéhányat igyekszek felsorolni. Így pl. léleknek vaksága; szíveknek meglágyítása; beszéded szerelmetessé tétele; az alázatosság béplántálása; előmenetelt jó-szándékainkban; szaporítod jószágainkat és marháinkat; a hitben álhatatoskogyunk; lelki ellenségeink ellen paisunk; lelki kintset gyűjteni igyekeztvén; ha valami kedvetlenséget kell kostonunk; erősíts minket, drága igéddel biztatsd lelkünket; sok jó tetményink által magunkat hasznossá tétessük; ne gerjedj haragra ellenünk; a te hatalmad fundálta a földet; a' Te óltalmazásodnak bátor-ságos rejtekiben; vidámítsad a' mi Lelkünket é' siralmaknak völgyében; részetess minket a' Te szükséges Kegyelmeidben; halgatunk fajtalan beszédeket; a mi bűneink többek a tenger fővényeinél; sok álnőkséget tselekedtünk Te előtted; megáltalkodtunk a mi gonosz útjainkban; gyengébb tsapásokkal is próbáltál minket lágyétani; jobb és bal kezünk felől hullanak Jó - akaróink; siralomra fordul a mi nevetésünk; útálatosságainkal meg - ferőztettük a, Te földedet; keserves ostort vettél elő mi ellenünk; egyik kezeden vessző vagyon - is; de a másik irgalmasságoddal tellyes; bánván, siratván porban és ha-

hamuban a mi bűneinket; ne búsulásodban fedj minket ; ne haragodban ostorozz minket; gyótródó méggednek enyhítsd a mérgét; ne tarts minket siralmas kenyérrel és siralmas itallal; adj menedékhelyet a mi szorongattatáinkban; tisztíts meg a levegő eget a' dögletességtől; szívünket vigasztalásaiddal élesztette a setét fellegek közzül; ne engedj le - szállnionk a' halál árnyékának völgyébe; töltöd - el álnokságainknak vétkeit; a' mi bűneink többek voltak a' mi fejünknek hajszálinál; köszönjük, hogy a halálnak torkába nem estünk; a te kemény ostorodat tégyed hasznossá a' mi meg - térítettésünkre; szánd meg az emberi vért, a' melly ki - ontatik; add végét a pusztulásoknak, szorongattatásoknak és parantsolj békességet; ments meg az ellenség fegyverétől, sartzolásától, ne engedj minket a kegyetlen ellenség torkába; verd meg a dühös ellenség kevéll táborát; a vezéreket oktasd és igazgassad, a' vitézkedőket erősítsed és bátorítsa, tanítsd kezeiket a viadalra, újjaiikat a hadakozásra; örülhessünk a földnek, mellyet szállásul rendeltél; szüntesd meg útszáinkon a' sírást és jajgattást; midőn félelem és rettegés emészt vala; építsd meg pusztulásinkat, kötözd - be sebeinket és tégy nyugodalmassá 's bátorságossá.

Pótold - ki kártvallásainket; gyomláld - ki szívünkből a' viszálszalkodásnak, háborgásnak, írigységnek indulatait; meg - sokasítván mi rajtunk a' mi tápláltatásunkra, vidámításunkra és gyönyörködtetésünkre való jókat; ki a' hollókat és minden madarakat el - táplálad, sokkal inkább gondot viselsz - é a' mi tápláltatásunkra; ne botsáss ártalmas hévséget, aszályt, ragyát, szélvészt, jég essőt, pusztító férgeket; meg - szaggattyuk nem ruháinkat, hanem szíveinket; biztasd meg hathatós kegyelmeddel a' kételkedő éd hánykolódó szíveket; a' te kemény látogatásodat magunkra vontunk; szűnjenek meg bosszantani és ingerelni a' te haragodat; nemtelen hitván fiak vagyánk; kérünk, hogy a tiszta buza között konkoly ne légyen; melly szerént minékünk útálatos és dohos bűnösöknek kedveztél; nem öntötted ki ránk gerjedező haragodat; rettentsd meg a' meg - átalkodott vakmerő bü-

nösöket; mi rossz Fijak sírva és jajgatva reménykedénk; elégeld meg verettetésünket; vilámlásaidnak repdeső tűzei; takargass minket mindenféleféle viszontagságok, és veszedelmek között; nyisd fel a závárt, melly a' vizeket meg - rekesztette; légy továbbra - is minden veszélyek ellen; szorítsd vissza árkaiba a' széljel koborló és pusztító vizeket; szomorú a' mi szívünk; szükségét látánk magunk előtt; botsáss kívánatos és hasznos esszözéseket, újjítsd meg a' füveket, fákat, plántákat és vetéseket; vigasztald és örvendeztesd-meg a' mi szíveinket; ki szülöd a harmatoknak tseppjét; kedves, hasznos harmatokkal nedvesítsd-meg a mi határainkat; te adsz termékenységet-is, és kövérséget nagy jóvóltódból; lágyítsd-meg szántó- földjeinknek hantjait; megtekintetted szükségünket, fellegetet szerzették, öszve gyűjtötted azokat a' mi fejünk felett; meg - is nyitottad azokat; ments meg a' levegő - égnek ártalmaitól; derítsd - fel a' homálba borúlt napot, botsássid reánk annak vidámító tündöklését és melegségét; nem békétlenkedénk a' Te Gondviselésednek igazgatása ellen; minekutána a szerúról kenyeret adtál a' mi eledelünkre, bort is adsz a' sajtoról a' mi italunkra és szívünknek meg - vidámítására; valamikor meg - ne - nehezedjék a' mi szívünk tobzódásnak és rémségnek miatta; ne adj nekünk téli napokat a' tavaszi napok helyébe; homályban és szövevényben-is igazat láthassunk, és a' jobb részre állhassanak; türéssel, vidámsággal viselkedhessünk minden terhet, a' mellyekviselésére világi állapotunk szerént hivattattunk; a' mi szívünk olyan Óltár légyen, a' mellyben a Te szeretetednek tüze, szüntelen égjen; tedd a beteg környűl forgoló orvosokat, hatásossá a' orvosságokat meg - könnyebbülésére és gyógyítására; enyhítsd fájdalmit, tégyed szenyvedhetőbbé betegségének napjait és éjszakáit, állítsd helyre elébbeni erejét és egészségét; kinek már végleg megfogyatkozván testi ereje, küld-el hozzá a' kívánatos szabadulást; kedvezz a' megszorodott Szüléknek a' Ő szerelmes kis gyermekök gyötrelmeinek meg - szünéséért; igazgassad és áldjad a' munkálkodó orvos kezeit; erősítsd a' nehéz szülésben lévő Anyát kínjai és

és fájdalmai között s tarts meg épségben a születendő Magzatot is életbe, egészségben; oszlasd - el szivéről a' háborgó gondolatkonak a fellegét; ne vond meg kegyelmedet, ki hasonlatossá lévén a háborgó tengerhez; ne rakj ránk annyi terhet, a' mennyit el nem viselheténk; irgalmazz annak, aki éjjal-nappal nyugtalankodék, okosság nélkül szól és tselekszik; kérünk, hogy ezt a' meg-repedezett nádat ne rontsd meg, ezt a füstölgő gyertya belet - is ne óltsad el; ne hadá el alunni az ő hiteket, eltsüggedni az ő reménységeket, el - fáradni békességes türeéseket; végy ki belőlök minden hánykódást, gőlelmet és rettegést. "

Igy, visszagondolva az ez év áprilisában Kisbajomban elhunyt - nagyon szép kort, 90 évet meg ért, szinte teljes szellemi frissességbe és épségben - özv. Patak Ferencné / zsebi / szavait, kitől gyakorta hallottam jónénány alábbi kifejezést. Ahogyan annak idején emlegette, nagyon szépen imádkozott reggeli könyörgésekkor a pap a templomba s ő azokra nagyon odafigyelt. Valószínűnek tartom, hogy megfigyelései alapján maradtak meg benne olyan szép kifejezések, melyeket ma már nem használnak a köznyelvben. Mintha nyelvezetünk vesztett volna szépségéből. Hiányoznak napjainkban azok a jelzők, hasonlatok, melyek szobé, szinesebbé, gazdagabbá teszik nyelvünket.

Amikor megszólal napjainkban egy faluban halálesetkor a harang s kétszer vagy háromszor szól röviden, azt mondják: meghalt valaki, nő vagy férfi. Lidi néni így emlegette: " Eszt is kicsöndétik, sok szenvedés után magához szólétotta az ur ! " Vagy msiknál: " Eszt se senveszti tovább a heptika / hektika, tudóbaj /, mögnyugszik maj' a sir mélyébe' ! " A hosszantártó betegségben lvőre emlegette: " Jót tönne vele az Isten, ha eccör má' mögszabadétaná a rá mért csapásoktu' ! " Ha valakit szerencsétlenség ért, volt rá szava, kifejezése: " Nem érdömöte mög, hogy kiigya a keserves pohárt és annyit szenvedgyön, mind Krisztusurunk a körösztfán ! " Ha egy másik embertársának az ereje fogyatkozott, gyakorta úgy emlegette, hogy : " Má' nem sokáig viszi, hiszön csak háni / hálni / jár bele a lélök ! " De így

is szólt szánakozva: " Nem tom / tudom / mit szó' hozzá szögény any-
nya, aki nagyon keserves kénok között nevette fő' ekkorára és mast kel-
lett nek etthanni. / itthagyni / Ha a családot érte valami kár, így
szólt: " Nem is tudom, kihő fordujjunk segödelömer', ~~kih~~ tunna rajtunk
segéteni. "

De a hallottak megnyilvánultak fohászkodásaiban, jókivánságai-
ban is. Pl. ha valaki, főleg gyermek tüsszentett, mindjárt mondta :
" uramjézus segédd mög ! " Ha valaki volt náluk és haza kívánt menni,
kész volt az utrabocsájtó szó : " Isten hiréve', segödelméve járgy ! "
Kenyérsütés után az első kenyér megszegésekor: " Vájjék ez a könyér
minnyájunk egészségére, testünknek gyarapodására " ! De ha valami új
gyümölcs került tavasszal az asztalra, mindjárt ott volt ugyancsak a
jókivánság : " Ujság hasamba, beteség bokorba ! "E talán nem is az
imádságok által hallott és elsajátított szövegből való, hanem valami
ősi, még a pogánykorból visszamaradt kivánság, mely vegyül a többi ki-
vánságokkal. Jónéhányszor lehetett hallani azt is, ha valakihez be-
ment a már szokásos jónapot kívánok helyett: " Békekesség szjjon a ke-
tök házára ! "

Ellenben ha nagyon megharagudott valakire - ez ugyan nagyon
ritkán fordult elő nála - átkozódni is tudott. Egyszer valakire azt
mondta : Még hóttába se vögye be a főd " ! Máskor meg így szidott va-
lakit : " Száraggyon belé a lélok ! " Ez alatt a tudót értette, mi-
vel gyakori volt a tudóvész és sokan csak főgytak, fogytak, míg a ha-
lál el nem vitte őket. Az is elég gyakori volt, hogy úgy szidott va-
lakit : " Törgye ki a nyvala " ! Egy éjszaka megkopták őket, ellop-
ták a baromfiaikat. Így szidta őket: " Mind a két szömét vájja ki a
holló, aki így csuffá tött bennünket ! " Máskor meg azt kívánta :
" Isse mög a hörtelen guta ! " vagy : " A guta szele issön bele ! "
De azt is hallottam tőle : " Légy balgataggá ! " Ezek az utóbbiak o-
lyan káromkodást vagy rosszkivánságot helyettesítők, mint pl. hogy a
rosseb ögye mög vagy a szópótlóként használt " izé ".

De fenti néhány rosszkivánság vagy átok sem volt más, mint a

nyelvi gazdagság bizonyos jele, mely ugyancsak eltűnőben, kiveszőben van, mely által nyelvünk szegényebbé válik.

Ezért tettem kísérletet fiatalok körében, hogy mennyire tudják, értik egyes régi szavaink jelentését, bizony jónéhányan akadtak, akik nem tudtak elfogadható magyarázatot adni.

E közel 200 éves imádságos könyvben nagyon sok olyan szó, kifejezés olvasható, mint a Károli Gáspár gömci prédikátor által lefodított és Vizsolyban kinyomtatott Bibliában található, vagy a Szenci Molnár Albert által fodított zsoltárok.

Most lemásoltok néhány imádságot a könyvből, hogy ezen kis írás teljesebb legyen.

" T S Ö T Ö R T Ö K Ö N reggeli imádság .

Óh ISTEN ! noha mint nyomorúlt emberek, és méltatlan bűnösök vagyunk; mindazáltal bizodalommal járulunk Te hozzád: mivelhogy az Ur Jézus a' maga halála által meg-engesztelt és könyörülő Atyánká tett Tégedet. kérünk azért, ne fordítsd - el kegyelmes Országodat mi tőlünk, ne tárd - né füleidet a' mi kiáltásunk előtt, midőn Tégedet áldunk, dicsőítünk és segítségül hívunk, a' Jézus Krisztus Nevében. Ámen.

Óh Örökkévaló ISTEN ! kinek véghetetlen Hatalmasságodról, Böltsességedről, és Jóságodról, minden Te munkáid bizonyosságot tesznek. A' Te Hatalmasságodnak munkái az Egek, és azoknak minden seregei, a' föld és a' tenger, és azoknak minden tellyességei, a' Te Böltsességed szabott szép módot és állandó rendet azok között, a' Te jóságod tart és táplál mindneket.

A' táplált minket - is miolta vagyunk, az adta-meg nekünk mind azokat a' jókat, a' mellyek nélkül szűkölködhetünk, a' mentett - meg minden gonoszoktól, mellyeknek eleitől fogva ki vólt tétette a' mi életünk. De kiváltképpen tudálatossá tedted mi hozzánk a' Te Irgalmasságodnak gazdagságát abban, hogy nekünk e' nyomorúságos élet után, örök idvességet készítettél, arra utnak nyitottál, és a' felől bizonyos reménységet nyújtottál a' Jézus Krisztushan.

Hálákat adunk Tenéked, óh mi ISTENünk ! a' Te velünk közlött Jó -
vóltodnak sokaságáért; hálákat adunk közelebb azért, hogy az elmúlt
éjjel-is, könyörültél mi rajtunk, és meg-tartottál minket. A' Te Gond-
viselésedbe ajánlottuk vala magunkat le-fektünkben, és imé gondot vi -
seltél mi reánk, tsendessé titted nyúgodalmunkat, megújulásunkra for-
dítottad aluvásunkat, és békességes fel-viradást engedtéél minékünk;
mellyért légyen áldott a' Te Sz.Neved.

Óh könyörűlő Atyánk ! maradjon rajtunk a' Te jó kedved, ezen a'
napon-is; tartsa-meg a' mi életünket és egészségünket, vezérelje munká-
inkat és minden tselekedeteinket, küldjön áldást mi reánk, légyen se-
gítségűl nekünk, és pótolja-ki e' mái napon-is a' minélkül szűkölkö-
dünk. Adjad, hogy e' mái napon-is, hivatalos munkáinkat, illendő se -
rénységgel és vidámsággal folytathassuk, kereszteinket illendő tsen-
dességgel hordozhassuk, bűnös erőtlenséginket jobbíthassuk, tisztein-
ket tellyesíthessük, dolgainkat bódog örömmel, előmenetellel tehessük
lelkünket testünket ártatlanságban meg-tarthassuk.

Mivel pedig számtalanul meg-esett már mi rajtunk, hogy meg-ron-
tottuk a' Te Törvényedet, elmúlattuk kötelességeinket, és azzal a Te
áldásidra, és kegyelmeidre méltatlanokká tettük magunkat: kérünk hogy
a' Jézus Krisztusban ki-jelentett Irgalmasságodnak gazdagsága szerént,
engedd-el minden bűneinket, és vidámítsad a' Te bíztatásaiddal a' mi
bűn miatt rettező lelkünket. Azután pedig segítsed a' Te kegyelmeddel
a' mi lelki erőtlenségünket, vond el minden gonosztól a' mi szívűnket
tégyed kedvessé és gyönyörűségessé nekünk a' jó tselekedeteket.

Ments-meg minket, Óh Uram ! a' léleknek vakságától, a' szívnek
meg-keményedésétől, a' Te beszédednek meg-útálásától, a' világhoz va-
ló rendeletlen ragaszkodástól, és minden gonoszagtól. Világosítsd el-
lenben a mi elménket, lágyítsd szívűnket, tégyed szelímetesé nekünk
a' Te Beszédedet, esmértesd és éreztesd-meg velünk a' világi dolgoknak
híjábavalóságát, plántáld-bé és gyökereztesd meg-szívűnkben, az aláza-
tosságnak, szelídségnek és atyafiúi szeretetnek indulatait, adjad hogy

kedvelhessük 's követjessük az igazságnak Útait, ne hagyj soha efelejtenuk a' jövendő ~~érett~~ életnek javait és gonoszait.

Óh nagy ISTEN ! kinek akaratodtól függenek mindenek Mennyen, és a' földön, tégy bátorságosokká minket a' Te ISTENI őrizetedben, háríts el mi tőlünk mindent a' mi kárt tehetne lelkünkben és tastünkben, és légy minékünk mindenünk mindenekben. Tekints kegyelemmel a' mi erőt - lenségeinkre, ne vonj minket azokért ítéletre minden nyomorúságinkban, kísérteteinkben, betegségeinkben, 's halálunkban, jelenjél-meg a' mi segítségünkre.

Tégy jól, óh Irgalmas és Mindenható ISTEN ! minden emberekkel, a' Te e' földön el-terjedett Népeddel, légy annak világossága és erős tornya, szabadítója és vigasztalása. Tégy jól a' mi szegény Helységünkkel, ne küldj erre tsapást és büntetést, ne tégyed ezt haragodnak és ítéletednek példájává, a'mint meg-érdemléné, sőt nagy irgalmadból vedd körül ezt kegyes óltalmaddal, gazdagítsad áldásaiddal. Adj bőv termést határainkon, békességet házainkban, előmenetelt kereskedéseinkben, és jó szándékainkban. Áld-meg a' mi fiainkat, leányinkat, atyánkfiait, tselédeinket, jó-akaróinkat és maradékainkat.

Végezetre, a' Te atyai könyörületességedbe ajánljuk azokat-is, a' kik nyomorúságok, kísértetek, lelki vagy testi szenyvedések között vagynak: vigasztaljad, segítsed azokat, adj nékiek békességes tűrést, fordítsad javokra a' kedvetlen dolgokat, és az alkalmas időben mutasd meg nékiek a' Te szabadításodat.

Igazgass mindnyájónkat a' Te kegyelmeddel, a' mi mostani életünknek sok bajai. és viszontagságai között, készíts a' bődög halálra, és tégy alkalmasakká a' Mennyeknek országára, a' Jézus Krisztus által Ámen. Mi Atyánk 's a't.

Végyed kedvesen, óh mi ISTENünk a' mi mostani háláadásinkat, fogadd-el alázatos kérésinekt, és a' mint nekünk jónak látod, tellyesítsd bé azokat: nem nézvén a' mi érdemtelen vóltunkat, hanem az Úr Jézus érdemére tekintvén; kinek Te veled és a' Szent Lélekkel, légyen ditséree és ditsóság, mind örökké, Ámen.

Ugyancsak lemásoltam szószerint egy másik imádságot is az alábbiakban.

" II. ISTEN előtt való siralma és esdeklése az olyan Gyülekezetnek, a' melly a' föld-indulásnak rettenetességei és veszedelmei között vagyon.

Óh ISTEN ! mi tévők légyünk, a' mi mostani rettenetes és siralmas állapotunkban ? Ugnézzünk-é Tégedet, mint bosszúálló és engesztelhetetlen Bírót, a' ki minket, a' Te méltó haragodban, végképen elakarsz veszteni, a' mi el-múlt életünknek sok gonoszságaiért ? Vagy úgy nézzünk-é Tégedet, mint meg-haragudott Atyát, a' ki igen meg-haragudtál mi reánk engedetlen Fiaidra, a' mi sok szófogadatatlanságainkért, és ezért rendkívül való ostort vettél elő mi ellenünk.

Méltók vagyunk Uram ! méltók vagyunk arra-is, hogy minden könyörületesség nélkül el-veszess, és meg-eméssz minket, mintbosszúálló rettenetes Bíró: de nem vétenénk-é a' Te Irgalmasságodnak nagysága, és ígéretidnek sokasága ellen, ha a' mi nagy nyomorúságunkban, egészen el-vetnénk a' Te benned való bizodalmat, és kétségbe esnénk.

Nem tselekszünk: sőt inkább a' mi nagy szorongattatásink között is a' mellyeket reánk küldöttél, félelemmel ugyan, de nem minden bizodalom nélkül nézünk Te reád, mint mi reánk igen meg-haragudott Atyánkra. Ha azért, a' nagyon meg-haragudott, és engedetlen gonosz Fiát keményen ostromozó Földi Atya-is, meg-engedi, hogy az ő rossz Fia, sírva és reménykedve jajgatva ő neki, és azzal az ő haragja nem ingerletik, sőt lassan-lassan könyörületességre indíttatván, végre leteszi a' veszszt, mellyel azt nagyon meg-sanyargatta: sokkal inkább Te, óh véghátetlen Irgalmasságú Mennyei Atya ! engedd-meg, hogy mi, a' Te kemény ostromozásod alatt lévő rossz Fiak, reménykedjünk Tenéked, ne gerjedj azért nagyobb haragra mi ellenünk; sőt inkább a' mi sirásinkra és keserves jajgatásinkra, essék meg-rajtunk a' Te könyörülő Atyai szíved, meg-tekintvén a mi nagy szorongattatásunkat és veszedelmünket.

Edes Atyánk ! méltán tselekszel, akár melly keményen versz min-

a, Te haragodban: mert nem tiszteltünk, nem féltünk Tégedet mint Atyánkat, és sok intésid 's fenyegetésid után-is, vakmerőképen által hágtuk a' Te parantsolataidat; jajj! jajj! nekünk mertvétkeztünk. De emékezzél-meg a' Te haragodban, a' Te Irgalmasságodról; szánj-meg minket: mert nagy a' mi nyomorúságunk, rettenetes a' mi szenyvedésünk. Imé a' földingadoz a' mi lábunk alatt: melly miatt el-rémül a' mi szívünk, el-hal a' mi lelkünk, szédelgünk futkosunk mindenfelé remegnek omladoznak láó hajlékink, nints azokban sem éjjel, sem nappal semmi batorságunk, elől és hátul, fejünk felett és lábunk alatt, mindenütt a' halálnak rettentése vagyon.

Tekints-meg Uram ! mert gyötrelemben vagyunk, a' mi belső részeink el-epednek, el-fordult a' mi szívünk mi bennünk, nagy mint a' tenger a' mi nyomorúságunk, és tsak nem kétségbe esünk a' Te haragodnak veszszeje miatt. Esedezünk, kiáltunk, reménykedünk, óh nagy Irgalmasságú ISTEN ! könyörülő Atyánk ! elégeld-meg verettetésünket, indulj könyörületességre rettenetes fájdalminkon, hajolj hozzánk kegyelemre, vedd-el rólunk az ostort, és ne szóllj nekünk békességet.

Mikor pedig ekképen reménykedünk, az ÚR JÉZUSra nézünk, a' kiből nekünk Atyánká lettél, a' ki a' Te bűn ellen-való haragodat, a' rettenetes lelki és testi gyötrelmeket el-szenyvedte mi érettünk, és a' kiért azt ígérted, hogy kegyelmes lészel a' bűnösöknek. Engedj-meg ő érte minékünk-is, botsásd-meg álnokságainkat, és fordítsd vissza hozzánk, atyai Irgalmasságodat.

Tselekedjed azt-is mi velünk, óh mi szabadításunknak ISTENE ! hogy minekutánna meg-szabadúltunk: azzal köszönhessük-meg a' Te szabadításodat, hogy a' Te akaratod szerint éljünk, tenéked mindenekben engedelmeskedjünk, és meg-téréshez édes Atyánk, e' mi keserves esdek-lésünket, és a' mi nyögésink jussanak-fel Teelődbe, a' Jézus Krisztus által. Ámen. "

Most lejegyzek egy kézzel irt imádságot azért, hogy mennyi benne az azonosság és a különbség. Bár nem nagyon lehet ezt észrevenni, hiszen valószínű, hamarosan bejegyezték a kiadás után.

" Szárazság idején. "

" Felséges Ur Isten ! a ki azzal fenyegetted meg a' te régi népedet, hogy ha nem engedelmeskedél Te néked, olyanná teszed az eget az ő feje felett, mind a' vas, és a' földet mint az értz, az ő lábaik alatt, hogy az ég essőt ne adjon, és a' föld meg ne teremje az ő gyümölcset. Mivel mi is engedetlenek voltunk Te hozzád, bé zártad a' mi fejük felett is az eget, szárazságot és esötleniséget küldöttél a' földre, és mi kik a földből várjuk eledelünket, sohajtozzunk, és tsüggedezzünk.

Illyen szomorú állapotunkban a' T irgalmassághoz folyamodunk óh mi Istenünk, és Te néked esedezzünk, hogy a' mi bűnös és méltatlan voltunkról elfordítván a' te szemeidet, nyísd meg nekünk az eget, bősás, ókivánatos, és hasznos essőzésőket, ujítsd a' füveket, fákat, plántákat, és vetéseket, vigasztáld és örvezdessed meg a' mi sziveinket.

Meg sókasódott ugyan a' bűn mi közöttünk, de oly nagy joságos oly véghetetlen könyörületességű Isten vagy Te óh Uram ! hogy ez életben nem érdem szeránt fizetel, hanem a' gónószókkal is jót teszel, a' méltatlanokra is tekintesz, és esőt adsz nemcsak az igazaknak, hanem a' hamisaknak is. Ez a' Te nagy Joságod, és véghetetlen könyörületességed azért áldjon meg most minket és méltatlanokhoz, és tellyesítse bé a' mi ohajtásunkat a' Jezus Krisztus által Amen."

Egy halotti imádság az imádságos könyvből szószerint kimásolva.

" Halótti gyászra gyültünk fel Atyánk, fájdalmes szivvel innepeljük ezt az órát, látván példába ezt az erős igazságot, hogy itt még a' jóknak is kik szeretetünk 's tiszteletünk édes tárgyai valának, legbizonyóssabb örökségöktől fedé el ez a gyászos kópórsó.

Óh Isten ! ne vádóld a' könnyeket, melyekkel a kesergők öntözik e gyászos koporsót; engedd meg, hadd meritődjék ki fájdalmuk a' sirás által, hadd könnyebbedjék keblök, a' könny hullatások szabadon fojásával. Nyiss fel itt a' halál mindnyájunkra nézve a' halhatatlanságnak szent főrrását, hadd merítsünk abból ily bánatos vesztességünk-

be vigasztalásnak élő vízét, hadd tanuljuk meg ezen kópórónáit, hogy a' halál által nem vesztjük el kedveseinket örökre, hanem a' jobb é - letre által szenderült igazakat ki nyílt karókkal fogadják ott fent angyalaid.

Igy taníts az igazság felől ma ís hitet szerezeni mi magunknak, - így taníts ebbe hittel élni és mikor útni fog nekünk is végső óránk, engedj akkor is hittel ki mulni a' Jézus Krisztus által Amen. "

Ez utóbbi kézzel bejegyzett imádság sok mindent elárul. Többek között azt is, hogy nyelvezete nem annyira színes és gazdag Szikszai Györgyé. Ezenkívül, bár elég sok a nyomtatásban a sajtóhiba annak el - lenére, hogy a sajtó alá rendező " a' nyomtatáshéli hibáktól meg - tisztítva " írja -, a kézzel irt imádságokban még az akkor elfogadott és használatban lévőknék is több a helyesírási hiba. Ennek két oka is lehet. Egyik, hogy annak idején az iskolában és a papneveldeben sem kívánták meg, vagy pedig a bejegyző kissé felületes volt. Mivel ezekre semmiféle támpont nem áll rendelkezésre, ma már nagyon nehéz lenne a teljes igazságot megállapítani.

Bizonyos, hogy ezen kis írásom, mivel nem vagyok kimondottan nyelvtudománnyal foglalkozó, magán viseli a hiányosságokat. Kellő ismeretek hiányában nem is tudtam teljességre törekedni. A faldolgozás módszerei és arányai sem felelhetnek meg a tudományos elvárásoknak. Nem is ezzel fogtam neki a munkának s végzem be. Céлом inkább az volt, hogy rá irányítsam az illetékes hozzáértők figyelmét, milyen szellemi táplálékuk volt 100-150 esztendővel ezelőtt nemcsak egyes gyülekezetek papjainak, hanem amint már említettem is, sokmolyan családnak, ahol volt írni és olvasni tudó egyén, amikor még gyakoriak voltak az együtt élő nagy családok igazi patriarchális viszonyok között s a családfő, vagy a család valamelyik tagja levette a mestergerendáról a nagybiblia mellől ezt az imádságos könyvet s mintegy lelki megnyugtató vagy megnyugvás céljából ebből olvasott fel, hiszen jóformán minden alkalomra talált benne könyörgést, imádságot.

Az is bizonyos, hogy nagyon nehéz, nemegyszer keserves életük és munkájuk mellett azért ezek felolvasására is jutott idejük, mert nem vonta el semmi olyan, mely napjainkban felgyorsultá, nemegyszer zaklatottá teszi mindennapi életünket. Nekik ez jelentett gyakorta megnyugvást, vigasztalást akkor is, ha kissé jobban ment a soruk, de akkor is, ha megnehezedett a mindennapi életük.

Egyről azonban nem szabad elfeledkezünk. Őseink voltak és az őseket tisztelni kell még akkor is, ha az általunk ma ismert életfelfogás, életmód nagyon megváltozott s különbözünk azokétól, kiknek már sirjaikat sem ismerjük s valahol a föld mélyén alusznak, csontjaik elporladtak. Nekünk azonban felbukkannak ismeretlenül is, mint nekem ezen kis írás közben nemegyszer megtörtént.

Pécs, 1983 július-augusztus

Kiss József

Kiss József
ny.ált.isk.igazgató.

P é c s

Szamuely Tibor u. 1/B. I.6.

7633

*4 db kézzel írt
melléklet*

KÖZÖNSÉGES
LELKI
ÁLDOZATOK.

AVAGY

AZ ISTENT IMÁDÓ SZ. GYÜLEKEZET

IMÁDSÁGAI

AZ ELŐ-FORDÚLNI SZOKOTT

ALHORMATOSSÁGOH SZERÉNT.

KÖZ HASZONRA

HÉSZÍTETTE,

NÉGY SZAKASZBAN

KI-IS ADTA:

SZIKSZAI GYÖRGY

A'

DEBRETZENI R. EKKLÉSIÁNAK

EGYIK PRÉDIHÁTORA.

MOSTAN PEDIG

A' NYOMTATÁSBÉLI HIBÁHTÓL MEG-TISZTÍT-

VA, ÉS NEMELLY TSEHELYSÉGERBE MEG-VALTOZ-

TATVA KI-ADATTAR

SZIKSZAI JÓSEF

HAJMÁSHÉRI PRÉDIHÁTOR, ÉS A' FŐ

TISZTELETŰ.

TÚL A' DŰNAI SUPERINTENDENTIA:

ASSESSORÁ ALTAL.

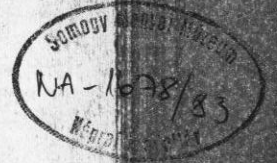
MÁSODIK DARAB

NEGYEDIK KI-ADÁS.

PESTEN,

Ns. Trattner János Tamás Költseg. és Betűivel.

1821.

a' halál árnyékának völgyén, a' boldog Örök életbe, a' Jézus Krisztus által. Amen. *Mi-Atyánk's a't.*

Mindenható vagy Te, óh ISTEN! azért mindent meg-adhatsz minékünk; véghetetlen Jóságú is vagy, azért hisszük, hogy meg-is akarsz adni nekünk mindent, valami hasznos és szükséges; Meg-is ígérted, hogy meg-halगतod, és bé-teljesíted a' mi kérésinket; azért-is, bizodalommal várjuk a' Te áldásodat és segítségedet a' Jézus' Krisztus, Nevében. Amen.

P É N T E K E N

R E G G E L I I M Á D S Á G.

Óh Mennybéli ISTEN! A' mint Te mindenkor kész vagy minket meg-áldani, és mi velünk jól teni: úgy szükség, hogy mi-is mindenkor készek légyünk Téged ditsérni, és Tenéked hálákat adni; és a' mint nekünk minden nap szükségünk vagyunk a' Te áldásodra, és segítségedre: úgy kö-

te-

telességünknek esmérjük, hogy mindennap buzgó könyörgésekkel, és esedezésekkel járuljunk Te elődbe. El-jöttünk e' végre e' reggelnek Idején-is, hogy ezen leg-méltóbb és leg-illendőbb kötelességinket teljesítsük: vedd kedvesen azért ezt a' mi erőtlen igyekezetünket, fogadd-el a' mi háláadásinkat és esedezésinket, a' Jézus Krisztus' Nevében. Amen.

Felséges Úr ISTEN! Imádunk és ditsőítünk Tégedet, ki a' Te jelen léteddel bé-töltöd az Eget és a' földet, mindeneket látsz és tudsz, mindenekkel bírsz, mindenekben a' Te akaratod szerint tselekeszel, meg-visgálsz a' szívet-is, meg-próbálsz a' veséket, hogy meg-fizess mindennek az ő tselekedetei szerint. Oh Uram! esmérsz Te minket-is, látod minden lépésinket, és minden útainkat jól tudod.

Aldott legy, óh el-fogyhatatlan kegyelmű Mennyei Atya! hogy mi velünk kegyelmesen bánssz, és sokképen jól tészol. A' Te Jóságod-

L 2

nak

6583
Sárovy Helyi Művelődési Társaság
NA-1678/83
Ménfői

II.

ISTEN előtt való siralma és esdeklése az olyan Gyülekezetnek, a' melly a' föld-indulásnak rettenetességei és veszedelmei között vagyon.

Óh ISTEN! mi tévők légyünk, a' mi mostani rettenetes és siralmas állapotunkban? Úgy nézzünk-é Tégedet, mint boszszuálló és engesztelhetetlen Bírót, a' ki minket, a' Te méltó haragodban, végképen el akarsz veszteni, a' mi el-múlt életünknek sok gonoszságiért? Vagy úgy nézzünk - é Tégedet, mint meg-haragudott Atyát, a' ki igen meg-haragudtál mi reánk engedetlen Fiadra, a' mi sok szófogadatlanságinkért, és azért rendkívül való ostort vettél elő mi ellenünk.

Méltók vagyunk Uram! méltók vagyunk arra-is, hogy minden könnyőreletesség nélkül el-veszess, és meg-eméssz minket, mint boszszuálló rettenetes Bíró: de nem véténék - é a' Te Irgalmasságodnak nagysága, és ígéretidnek sokasága

. el-

ellen, ha a' mi nagy nyomorúságunkban, egészen el-vetnénk a' Te benned való bizodalmat, és kétségbe esnénk.

Nem tselekeszszük: sőt inkább a' mi nagy szorongattatásink között is a' mellyeket reánk küldöttél, félelemmel ugyan, de nem minden bizodalom nélkül nézünk Te reád, mint mi reánk igen meg-haragudott Atyánkra. Ha azért, a' nagyon meg-haragudott, és engedetlen gonosz Fiát keményen ostorozó Földi Atya-is, meg-engedi, hogy az ő rossz Fia, sírva és jajgatva reménykedjen ő néki, és azzal az ő haragja nem ingereltetik, sőt lassan-lassan könnyőreletességre indítatván, végre le-teszi a' veszszőt, mellyel azt nagyon meg-sanyargatta: sokkal inkább Te, óh véghetetlen Irgalmasságú Mennyei Atya! engedd-meg, hogy mi, a' Te kemény ostorozásod alatt lévő rossz Fiak, reménykedjünk Tenéked, ne gerjedj azért nagyobb haragra mi ellenünk; sőt inkább a' mi sirásinkra és keserves jajgatásinkra, essék-meg rajtunk a' Te könnyő-

hasatlanul felelősséget leíren arra
vagyán - hogy ő az egy Istennek imádkoz,
sőt az is felelősséget vállal - arra
gyármi mindam mind addig míg ő is az
ő Aitól és Vallását piamos adhat.

Igeriseli magatokat ennek helyesítésével.
Felv. Igerjűh.

Imádkozni a szent Ur Isten öltö
való dnyá meg igérted s az

U. I. Igerdes befejeztet az dnyánat,
és a fjanak is a Sz. Léleknél az ely dnyá

Az mi Urunk Istenünk átja meg ezen
kiszáradt nevelje fel őket a maga igaz imá,
resiben is felelősséget vállalnak öröme,
dnyáson egyháznak helyesítésével, az
mi Urunk Istenünk ely dnyá.

Házaspázi szövegek.

A mi segédelmünk legyen az dnyának s az

szövegek az házaspár!

U. az on, melyben keltig tartó házaspár fogadta. Egy,
másnak igen fontos oraja a ti földi életeteknek - és
mostani lépészetnek, a szövegek mint az jól meg
gondolva, vagy gondatlanul tesztetek, nagy bűn,
lyasa van egész földi életeteknek boldogságán
ra, vagy boldogtalanságára. Fel is kell menni
kettőtököröl tennem, hogy nem csak az a szöveg,
szövegek, melyek a bölsz Jeremias bölszén plá,
tals be az emberek szövegek, hanem a házaspár,
gi élettel szövegek közöttében lesz boldogságunk
meg gondolása is, vezértette és lelkesítésre
szövegek, midőn a házaspár életre magat,
hat elhatározásod; és az lelkesítés mife is szöveg,
kez, midőn a szöveg szöveg közle által szöveg,
szövegek egymásnak nem csak kezde, hanem
szöveg is adtatok. De azomban, nem ezen orajó

nem a szöveg